

GEÇERKEN

GÜZEL BİR İZ BIRAKMAK İÇİN
ŞUBAT 2022 • SAYI: 17

**İNSANIN İÇİNDE BİR SES VARMIŞ,
O SES HİÇ SUSMAZMIŞ, ÖĞRENDİM. ”**

İbrahim Hakkı Erzurûmî. 18 Mayıs 1703'te Erzurum'da dünyaya geldi. Yaşamı boyunca on beş eser telif etti. En meşhur eseri olan *Marifetname*'de insanlara öncelikle çevresindeki şeyleri, sonra kendilerini ve Allah'ı bildirmeyi amaçlayan İbrahim Hakkı, âlim, sufi ve şair bir şahsiyettir. Dinî konuların yanı sıra fen bilimleriyle alakalı olarak da zengin bir içeriğe sahip olan bu eser ansiklopedik bir özellik taşır. İbrahim Hakkı bu çiziminde Mars'ın Güneş'e karşı konumunu ve kavuşum konumlarını, beş gezegenin hareketlerini ve Ay'ın, yörüngesinde bulunan konaklar ile doğuş ve batış saatlerini göstermiştir.

GEÇERKEN

Şubat 2022 - Sayı:17
ISSN: 2717-9990

Diyaret İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih Kurt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur

Grafik Tasarım
AREN Tanıtım

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Mustafa Çiftçi

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyaret.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 96 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 67 ABD Doları - AB Ülkeleri için 43 EURO
Avustralya için 114 Avustralya Doları
İsviçre için 45 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası Ankara Kurumsal Şubesi IBAN: TR94 0001 0017 4505 9943 0850 41 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun, "Diyaret İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara" adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
04.02.2022

Baskı
Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıç Yolu No: 7 Gaziemir/İzmir
Tel: 0 232 274 22 15

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyaret İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / GÜVEN ADIGÜZEL
BOTANİK İLE KÜLTÜR ARASINDA
BİR ZAMANSIZ MEYVE GAZELİ; İNCİR

4 / ALİ İŞİK
ÂŞIKLAR KAHVESİ BOŞ KALDI

6 / ORHAN GAZİ GÖKÇE
VAKİT GEÇİRMEK, VAKTİNİ GEÇİRMEK

8 / SELMA MAŞLAK
AVDA GİZLENEN SEMBOLİZM

10 / MUSTAFA IRMAKLI
HAYAT İBADETE, İBADET NEŞEYE DÖNÜŞÜR

13 / MUSTAFA ÇİFTÇİ İLE SÖYLEŞİ
"BOZKIR, SOĞUK GECELERDE HİKÂYE İLE AYAKTA KALIR.
SABAHA ÇIKACAK GÜCÜ HİKÂYEDE BULUR.
O HİKÂYELERDE DE SEVDA VE GARİPLİK, GARİBANLIK YOK MUDUR?"

18 / E . ECRAN ÇELİKSU
ÇOCUK. İÇİMDEKİ. BÜYÜMEYEN.

21 / ZEKİ BULDUK
ÜÇ ÖNERİ

22 / MEVLÜT UYANIK
TILSIMLI TAŞA UZANAN YOLLAR ÜZERİNE

25 / NURZAKİYAH KOMARUDİN
BAŞKA SESLER: BABA

26 / HİLAL KOÇ HANCI
BAŞKA TÜRLÜSÜ MÜMKÜN MÜ?

28 / MERHMET
SİZDEKİ KARŞILIĞI

30 / CANAN OLPAK KOÇ
BÖYLE İDİLER YAŞARKEN:
ABDÜLHAK HAMİT TARHAN

33 / BÜŞRA KESKENDİR
BİR YAZI BİR ÇİZİ

34 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
GÜZEL NE GÜZEL OLMUŞSUN
GÖRÜLMİYİ GÖRÜLMİYİ

36 / GÜLSÜM CEYLAN
KOKULU PARALAR

38 / HÜSEYİN AKIN
YOL OĞLU HÂDİ

42 / MUSTAFA ÜNVERDİ
NEDEN PEYGAMBERE İHTİYAÇ DUYARIZ?

45 / NAJLA TAMMY KEPLER
AYAKÜSTÜ SORULAR

46 / İSMAİL IRMACIK
KURGUYU ARALAMAK:
LÜTFEN BENİ ÖLDÜRME

48 / FATMA ÜNSAL
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

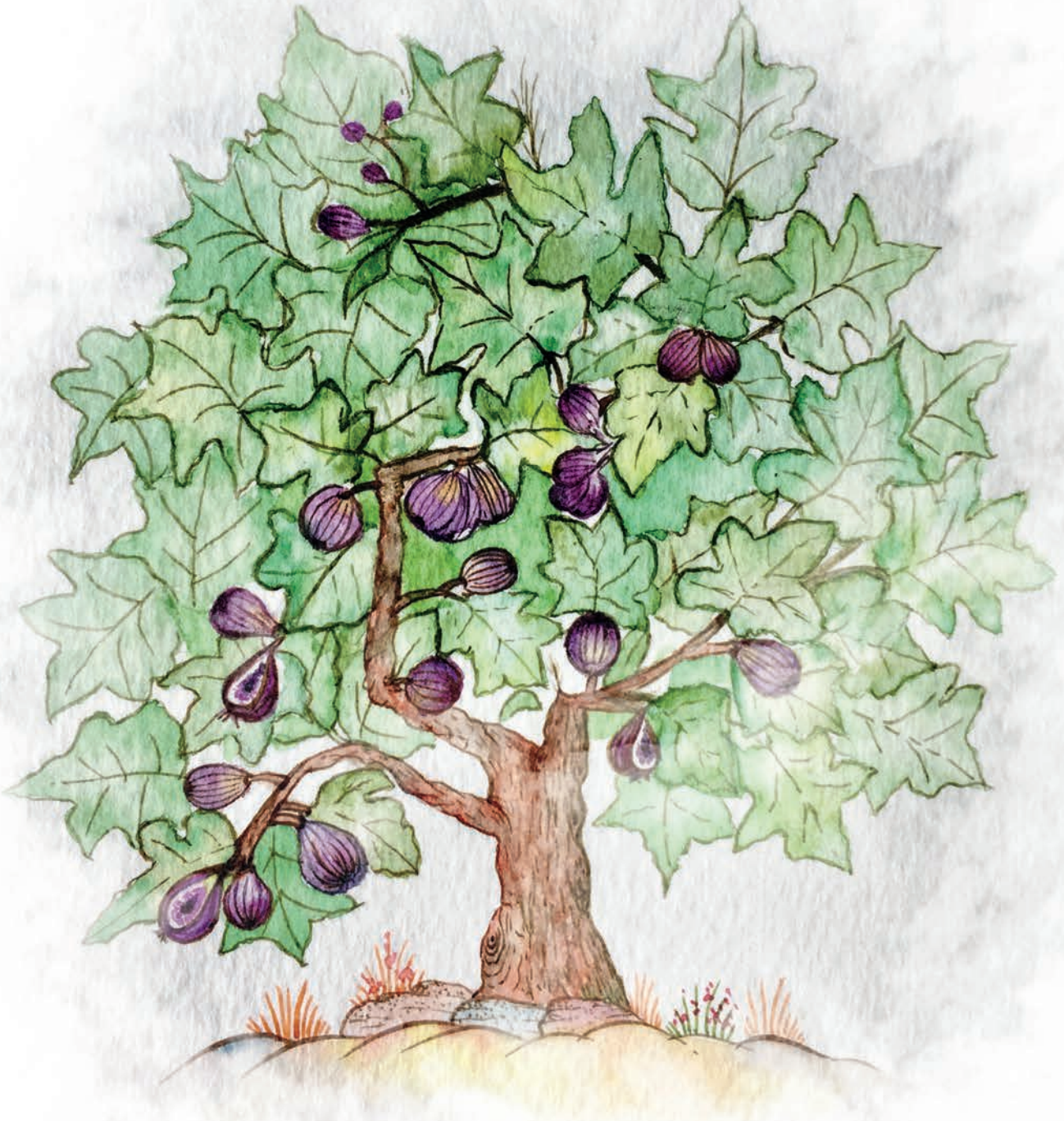
İÇİNDEKİLER

BOTANİK İLE KÜLTÜR ARASINDA BİR ZAMANSIZ MEYVE GAZELİ; İNCİR

Güven adıgüzel

*İncire ve zeytine andolsun.
(Tın, 95/1)*

MİNYATÜR NEVİN YAPICI

İncir, bir meyvenin bilindik tarih-çesinden değil, çok uzun bir hikâyenin tam ortasından sesleniyor biz ölümlülere. Kültür meyveleri arasında en kadim geçmişe sahip olmasıyla, anlatacakları da neredeyse insanlık tarihinden eski aslında. Çünkü incir yalnızca botaniğin değil medeniyetin de konusudur. Evet, kâinat kurulduğu günden beri, gizemli varlığıyla zamanı selamlıyor incir. Sümer tabletlerinde, Babil'in Asma Bahçeleri'nde, Süleyman'ın şarkılarında onun kutlu adına rastlayabilirsiniz. Antik Anadolu uygarlıklarının kayıtlarında, Roma mutfağında, Buda'nın Nirvana'sında, Hitit ekonomisinde, Mısır anıt mezarlarında, Filistin topraklarında, Hint diyarında ve Doğu'dan Batı'ya oldukça geniş bir kültürel havzada; bilgelik, güç, kutsiyet, aydınlık, verimlilik gibi semboller üzerinden dinsel, mitolojik, folklorik anlatıların odağında her daim yerini alacaktır. Bu böyledir; seksen milyon yıldır yeryüzünde, on bin yıldır tatlı meyvesiyle insanlığın hizmetinde, beş bin yıldır yaşamın bitimsiz kaynağında. İncir denir ona, cennetten dünya sofralarına gönderildiğine inanılır. Hakkıdır. Tüm kutsal kitaplarda adı anılır.

İncirin yeryüzü yolculuğunda, insanoğlunun hayatına misafir olduğu o uzun tarihi boyunca sütü, kabuğu, yaprakları, kökleri ve reçinesiyle; gıda olduğu kadar ilaç, güç verdiği kadar sıhhat, kalbe iyi geldiği kadar ruha deva bir meyve olarak nam saldığını görüyoruz. Vitamin, lif, mineral ve antioksidan deposu olmasıyla yoksul ekmeği unvanıyla da bilinir ayrıca. Ana vatanı Filistin diyarı olsa da Anadolu'dan dünyaya yayılmış -zamanla yaşıt- bir mucizeden söz ederken, incir ağacından *insan'a* doğru kanatlanan kutlu bir hikâye

yazılır her seferinde. Herodot'tan beri yaşamın en temel on nimetinden biri. İncir yaşatır, yapraklarının arasına sakladığı şifalı meyvesinin tadına varanların bileceği tanıtık bir hikâyedir bu, damağından ruhuna ulaşır. Dış kısmından sızan balın, yarılmış kabuğundan taşan beyaz liflerle örülmüş tatlı meyvesini müjdelemesi ve dalındaki acı sütün parmaklarınıza doğru süzülmesi. Zahmetli ama güzeldir inciri yemesi. Belki de hayatın ta kendisi.

İncir, bilimsel adıyla Ficus. Dut ailesinden gelen yemişli bir ağacı anlatır bize. İncirin meyvesi aslında bir çiçek çanağıdır. Yani bu türe özgü bir yalancı meyve. Yalancı güzel, ama kendi gerçeğinin içine saklanmış. Hususiyetlerini tanımak için dallarına yaklaşmanız gerekecek. Cins, farklı, kendine özgüdür incir. Botanik özellikleri açısından da oldukça özgün bir karaktere sahiptir aslında. Kökleri yer üstünde kalan bazı incir ağacı türlerinin dallarından aşağıya sarkan bu kökleriyle, uzaktan tek bir ağaca değil de küçük bir ormana benzemesinin, bazı dinsel-mitolojik anlatılara da kaynaklık ettiğini söyleyebiliriz. Bu türlere ait incir ağaçları, ürpertici heybetleriyle yaşam ve aşk, doğum ve ölüm, dişil ve eril gibi yeryüzünü oluşturan tezatların birliği bilgisini ve sonsuz ömür döngüsünü gövdelerinde taşıyarak, aslında hayat ağacını sembolize etmektedirler. İncire göredir yani bu. Hayatın ağacı olmaklar.

İncir Zamanı

İncir, ballanmış meyvesi, narin dalları ve sessiz duruşuyla masum ve sakindir. Ama bu hususiyetlerinden beklenmeyecek kadar derin bir kuvvete sahiptir aynı zamanda. Ocağa

dikilmiş incir ağacıyla ilgili üretilmiş meşhur kargış, bu ağacın yer altına uzanan güçlü kökleriyle; yakınlardaki duvarları çatlatacak, boruları delecek ve betondan temelleri tehdit edecek bir haşinliğe sahip olmasıyla ilgilidir. Evden-ocaktan uzakta olması yeğdir bu yüzden.

İncir ağacı taşlı, kıraç, kurak bölgelerde de yetişir, yıkık yapıların kalıntılarında, terk edilmiş yerlerde, harabe evlerin içinde, hatta bir duvarın çatlağında bile hayat bulabilir. Güçlü kökleriyle etrafındaki engelleri yıkıp tek başına bir yaşam alanı açarak, meyveleri vesilesiyle yanına çağırdığı diğer taşıyıcı türlerle bulunduğu yeri zenginleştirir. Yamacında bitkiler yekerir, tohumlar saçılır ve polen getiren kanatlılar uçuşur durur. İncir ağacı, sonunda orman olacak o yolun cesur öncüsüdür. Gidip betondan tanrılarla savaşı. Tabiat ve medeniyet kurucusudur. Kurumuş lavların arasından önce o doğar, çatlamış betonların içinden ilk o sızar, nehir kenarlarında güçlü kökleriyle doğal bir köprü olur. Botanik ile kültür arasındaki yolculuğu, bu özellikleriyle birlikte anlamını bulacaktır. İncir, dünyanın güzellik ağacıdır.

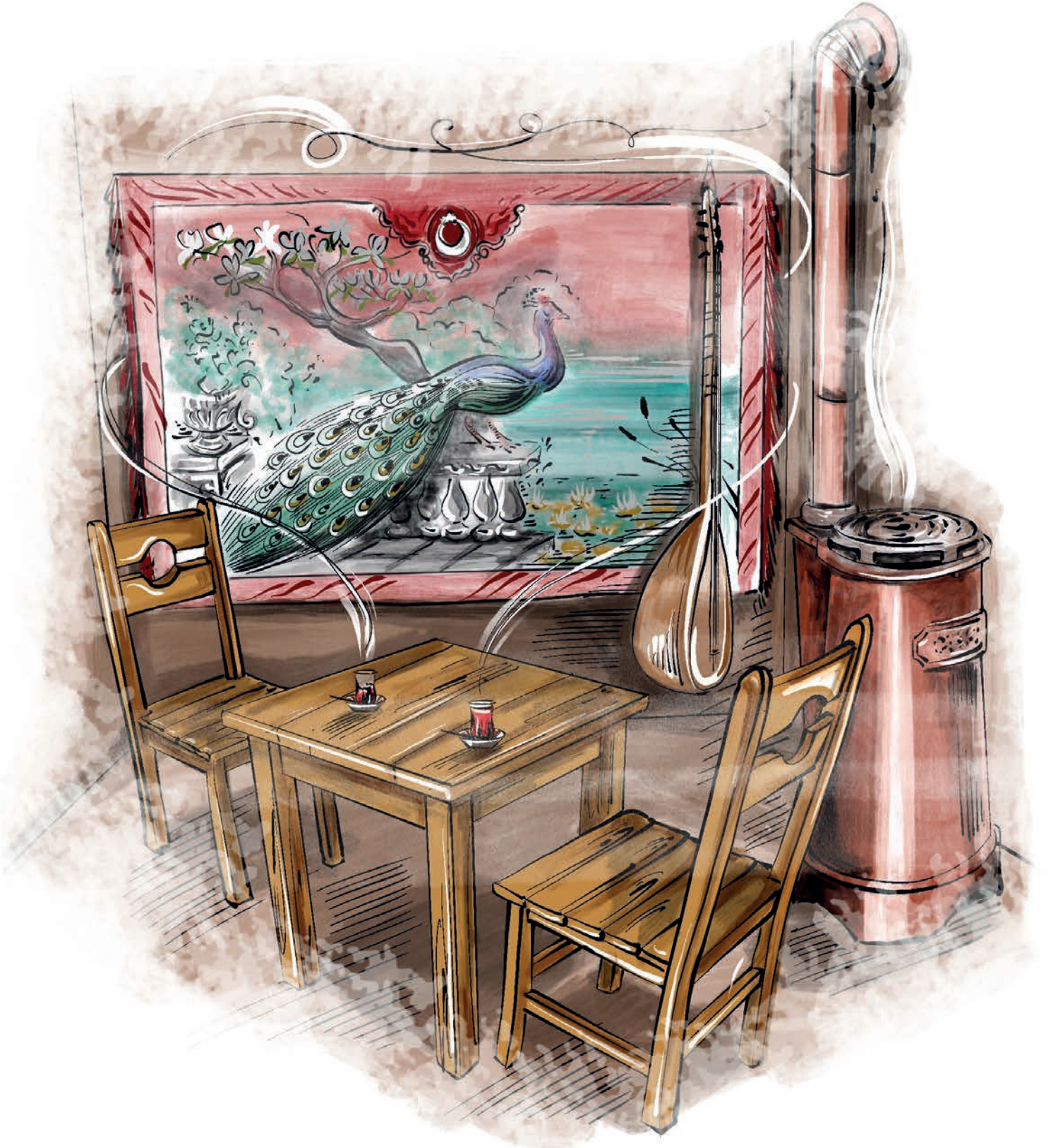
İncirdir adı, güz meyvesidir, Âdem'in ilk elbisesi. İlk maya onun sütünden yapılmıştır. Kadimde yaprakları onur vericidir, başlara taç edilir simgesi. Başkenti Germencik'tir. Bardacık, Morgüz, Yeşilgüz, Kavak ve Horsa'n'dır cinsi. Ege'de yemiştir adı, ballı darı, cennet meyvesi, Jüpiter bitkisi, yoksul ekmeği. Hayat, beş bin yıldır onun dallarından akar. Dünya incire nazar eder. Medeniyetler yanı başında selamlar onu. Balı damlar, sütü sızar, tadıyla şifa verir. Varlığı insanlığa hediyedir. İncire yemin olsun!

ÅŞIKLAR KAHVESİ BOŞ KALDI

alı IŞIK

Kimse uğramaz oldu. Önce en çok konuşanlar terk etti. Sonra, daha az konuşanlar gelmedi. Sazlar duvarda kaldı. ”

ÇİZİM CEMİLE AĞAÇ YILDIRIM

Sıcak suda bardağı fazla durdurunca eli yandı Metin'in. Ihladı aniden. İyice çırağa döndük, dedi keyifsizce. Soğuk suya tuttu elini. Parmağını havlunun arasına alıp ocaktan çıkıttı.

“Metin, neden uzun süredir ıssız burası?” dedi Kâmil. Verdiği nefesin içinde yüzüyordu sorusu. “Üçtür geliyorum iyice çekilmiş herkes. Sadece esnafa mı çalışıyorsun artık?”

“Sorma abi. Viran olduk. Kimse uğramaz oldu. Neden solduk bu kadar vallahi ben de çözemedim. Önce en çok konuşanlar terk etti. Beklentileri vardı sanki. Sonra, daha az konuşanlar gelmedi. Sazlar duvarda kaldı. Müzik sustu. Sesler kesildi. Nasıl bir sessizlik anlatamam Kâmil abi. Bıçak gibi. Her gün dilim dilim doğruyor beni. Sandalyelerle dertleşiyorum. Bana neden öyle baktıklarını soruyorum. Çok somurtuyorlar Kâmil abi. Hesap soruyorlar. Ben daha ne yapabilirim? Dükkânı her gün açıyorum. Tavşankanı her gün ocakta kalıyor. Akşam dökerken nasıl içim acıyor bir bilsen. Masalar da bilmiyor. Her sabah ocağa gelirken nasıl içim geri gidiyor anlatamam. Ağzımızın tadı iyice bozuldu yani. Yirmi yıldır koşarak geldim ben buraya. Son bir yıl hiçbir zamana benzemiyor Kâmil abi. Ben daha önce böyle bir kimsesizlik yaşamadım. Tamam, anlıyorum masaları, sandalyeleri, ocağı da anlıyorum. Onlar da çok üzgün ama abi elden ne gelir. Gönüller uzaklaşırsa kim ne yapabilir, değil mi? Çocuk değiller ki abi tutalım kulaklarından çekip getirelim. Vazgeçtilerse kim

ne yapabilir? Dünya çok acayip bir yer Kâmil abi. En neşeli günlerimizde ocaktan bunları seyredirdim. Asırlar öncesinden değil daha bir iki yıl önceden bahsediyorum. Allah nazarlardan saklasın diyordum. Dünyanın pençelerinden kurtulmuş bu gönül insanlarıyla aynı havayı solumak... filan diyordum. Ters köşe olduk Kâmil abi. Yapayalnız kaldık. Türküler kaçıştı buralardan.” Anlatacakları bitmiş gibiydi. Aniden aklına yeni bir şey gelmiş gibi “Düşündüm taşındım. Ben de ne yaptım biliyor musun abi?” dedi. Kâmil dikkatle onu dinliyordu. Bu ani soruyla gittiği yerden döndü. “Ne yaptın,” dedi “bulabildin mi bir çare?”

“Ben de düşündüm taşındım sosyal medyadan hesap açtırdım. Basacağım veryansını. Dur sen. Toplansın bakalım herkes. Hamza davet etti herkesi. Tanıdık tanımadık. Nasıl yapıyorsa? Yüzlerce kişinin haberi olacak, sen kafanı rahat tut, dedi. Son kurşunumu da atalım, bakalım ne çıkacak.” Kâmil, Metin'in çözümünden pek bir şey anlamadı ama sormaya da devam etmedi.

Metin karşı dükkânın önünde oturan Hamza'ya el etti. Hamza anında kahvenin kapısında bitti. “Metin abi, hesabı açtım, istediğin kişilere davet gönderdim. Şimdiden yüz kişiyi geçti takipçi sayısı. Senin mesajı da yazdım. Beklediklerimizin hepsi gelsin, patlatırız birkaç güne. İstedığın zaman paylaşırız.”

Gel gel diye işaret etti Hamza'ya. “Gir içeri. Yazdıklarımızı oku baka-

lım Kâmil abi de dinlesin. Onun da fikrini alalım.” Hamza sandalyeye oturdu. Boğazını temizledi. Yazdığı mesajı telefondan okumaya başladı.

Yetmiş yıllık sesler sustu. Ustaların ayağı kesilince nefes alamayacak duruma geldik. Âşıklar kahvesinde nicedir türküler yükselmiyor.

Gönüller küçüldü.

Duvarda asılı sazlar bize bakıyor. Ceset gibiyiz, hepimiz. İstisnasız. Hepimiz, dünyanın pençesine düşmek üzereyiz. Sesimizi duyan âşıklar, kahveye gelsin.

Meydan sessiz kaldı.

Burası dünya. Çok ıssızlaştı. Herkesin bir sınırı var.

Ahenk bozulmadan, ateş sönmeden, şiir tükenmeden, son tel kopmadan; bekliyoruz.

Âşıklar kahvesi boş kaldı.

Hamza yükselmiş sesini topladı. Nasıl olmuş der gibi baktı ikisine. Metin, “Tam istediğim gibi olmuş eline sağlık.” dedi. Kâmil, tam çözememiş olacak ki bir süre bekledi, “Hadi hayırlısı bakalım.” dedi. “Çağırarak bu işler olmaz ama çare de kalmamıştı anlaşılır.”

VAKİT GEÇİRMEK, VAKTİNİ GEÇİRMEK

ORHAN GAZİ GÖKÇE

Mazi ile gelecek arasında bir salınma hâlidir hayat. Salınmayı becerebilirsek anlamlı bir ritmi tutturduk demektir. ”

Zaman, insanın düşmanı olduğu gibi insan da zamanın düşmanı sayılabilir. Ömür, önümüze serilmiş upuzun ve bitmeyecek bir yol gibi gelir. Onu hem geçmişe hem de geleceğe doğru çekiştirip durur ve ondan kendimize çeşit çeşit teselliler yontarız. Mazi ile gelecek arasında bir salınma hâlidir hayat. Salınmayı becerebilirsek anlamlı bir ritmi tutturduk demektir. Bu öyle kolay bir şey değil elbette.

Geçmişle kurduğumuz bağ takıntılı bir mahiyette ise her kendimize gelişimizde ânın elimizden kaçtığını anlarız. Stadyumda ilk kez maç izleyen kimsenin golün tekrarını beklemesi gibi ıskaladığımız zamanı geri getirmek isteriz. Ama geç olur, ne yapsak geri getiremeyiz kaçan ânı.

Olduramadıklarımıza yakınmaktan bir türlü olmaya fırsat bulamayız hayatta. Ernest Hemingway de ünlü romanı *Çanlar Kimin İçin Çalıyor?*’da “Şimdiden gayri bir şey yok. Ne dün var kesinlikle ne de bir yarın. Bunu anlamak için kaç yaşında olman gerekiyor?” diye söylenir. İnsan, hayatın kıyısında kaç yaşına gelirse gelsin bir elinde geçmişin acı veren çetelesi diğer elinde yarının sularına attığı oltanın makarasıyla bekler. Daha iyisi neden olmasın diye beğenmeyip suya geri bıraktığımız bir balık gibi bugüne yüz vermeyiz, burun kıvrır, surat asarız. Canlı, kanlı, parlak ve kıvrak gözümüzün önünde, avucumuzun içinde bize bakıp duran o tazeliği, muhal bir gelecek emeline değişiriz.

İhtimaller bizi heyecanlandırır. İnsan, olandan ziyade olacağı meyleder. Gözü hep yükseklerle kayar. İhtimaller beklentileri doğurur. Her doğan beklenti insanı yaşadığı âna kör kılar. Gelecek bir seraba dönüşür ve insan o serabın büyüünden kendini alamaz. Güzel olan hep gelecektedir sanır. İnsan, müstakbel güzelliğe teşnedir hep. Gözünün önündeki, yanı başındaki cepte kekliktir.

Zamanın bizi sıkıştırdığı, elimizin ayağımızın birbirine dolaştığı dar vakitler olduğu gibi yapacak iş bulamayıp vakit celladı kesildiğimiz de olur. “Zaman öldürüyoruz işte!” diye bıkkınlığımızı izhar ettiğimiz çoktur. Bize peşin ödenmiş bir maaş gibi savurup dururuz geniş vakitlerimizi. Akmayıp da damlayan dakikalar bir eziyete dönüşür, akrebin ahesteliği batır gözümüze. Gelecek olana meftun bekleyip dururuz gün-

lerin, ayların, yılların çarçabuk geçmesini. Yenisinden bir şeyler umarız geçip gittikçe eldeki. Uma uma dönsek de muma, çekilmeyiz arkası meçhul emel kapılarından. Ucu bucağı görünmez ufuklara uzanan, kesilmeyen bir umut ile avunuruz.

“Yarın, yarın! Ne kadar yakın ve ne kadar uzaktı!” diyor, *Korku* isimli eserinde Stefan Zweig. Yarın, umutla beklediğimiz meçhulken korkuyla karşıladığımız bir gerçeğe dönüşür. Bugünü yarınlara ısmarlayarak geçirirken, kıymeti bilinmemiş vakitleri öldürürüz gözümüzü kırpmadan. Emeksiz geçen vakitler ömrümüzden eksiltir, zaman değil biz zayı oluruz. Bedeli ödenmemiş yahut hakkı verilmemiş zaman, maktulümüz olarak boynumuzda asılı durur.

Zamanımızı neye yorarsak o da bize o cinsten karşılık verir. Kudretini topraktan çekerek boy veren bir fidan gibi insan da ânın toprağında hayatına emek vererek gürbüzleşir. Yaşamak, yeşermeyi ve tazeliği çağırıştırır. Her ân yeni bir işte olanın insandan muradı da en güzel işten başka bir şey değildir. Büyük düşler, büyük söylemler değil vaktin gereğince, cevherimiz nispetinde emek vermektir hayata kıymet veren.

Gençlik bilseydi ihtiyarlık yapabilseydi, diye bir söz vardır. Ne de isabetli bir söz! İnsan yaşla kemale eriyor, hakikatine yaklaşıyor ama bunun gereğince yaşamak için gücünü kaybetmiş oluyor. Buraya gelince insan eşliğinde beklediği geleceğin, esiri olduğu beklentilerin beyhudeliğini kavradı/kavrıyor/kavrayacak sanki.

Ân, aslında ölçülemeyen bir zamandır. Bir süre zarfına koyulamaz ancak içine o kadar çok şey sığar ki sayılamaz. Ân, doğurgandır. Kıymetini bilene, kendisine tüm veçhiyle dönene lütüfkârdır. Ân içinde bin yıla sığmaz işler oluverir de anlamayız. Vaktini geçirip gidecek, her ne varsa âlemde. Vaktinde kıymet bulmayan şey israf olur. Ânın israfı ise telafisi mümkün olmayan türdendir. Geri gelmez, ne versen bedelim diye kabul etmez. Mihri Hatun’un deyişiyle: “Mâdem ki bu sipih-i felek eylemez karar/ Mâdem ki bu zemîn ü zeman ber karârdur.” Öyle ki bu yarımlik yurdunda her şeyi tastamam etmek hiç mümkün değildir o zaman vakti nimet bilip ona hürmet gerekir.

Meseleye muvafık *Tuhfetü'l-Uşşâk*’ında geçen şu beytiyle sanki ruhuna rahmeti çekti tam da yazı biterken bakın Niyazi-i Mısri:

Geç geçenden ibn-i vakt ol gözle hâl
Anma ferdâ gussasın ferdâya sal

AVDA GİZLENEN SEMBOİZM

SELMA MAŞLAK

Çok eskiden ormanlarıyla ünlü Yenisey Nehri kıyısında yaşayan bir Türk kabilesi varmış. Kabile bir gün düşman baskınına uğramış. Sağ kalan kimse olmamış, bir erkek ve bir kız çocuk dışında. Çocukları bulan yaşlı kadın kabilenin adı sanı kalmasını diye onları bir uçurumun kenarına götürmüş. Tam çocukları atacağı sırada bir ses işitmiş: “Bekle ey ulu bilge kadın! Bu günahsız yavruların canına kıyma. İnsanlar iki küçük yavrumu öldürdü, onları ver bana da evlat edineyim.” Yaşlı kadın “İyice düşündün mü? İnsan yavruları bunlar, büyüdüklerinde yine evlatlarını avlayacaklar.” demiş. Geyik Ana, yaşlı kadını dinlememiş, onları alıp ormanlarla örtülü Isık Göl’ün kenarına götürmüş, sütüyle beslemiş. Çocuklar büyümüş, soyları çoğalmış, zengin bir hayat sürmeye başlamışlar. Ancak içlerinden birinin ölümüyle her şey karışmış. Ölenin çocukları, babalarına yaraşır bir iz bırakmak amacıyla onun mezarına maral boynuzu dikmek istemişler. Bunun için büyük bir maralı

avlamışlar ve bütün büyü bozulmuş. Bundan sonra Geyik Ana, Isık Göl’ü terk etmiş.

Avcılık, insanlık tarihinin en eski uğraşlarından biridir. Mitolojilerden modern masallara kadar neredeyse kendine yer edinmediği bir zaman dilimi yoktur, tabii ki asırlar içerisinde mahiyetini ya da işlevini değiştirerek.

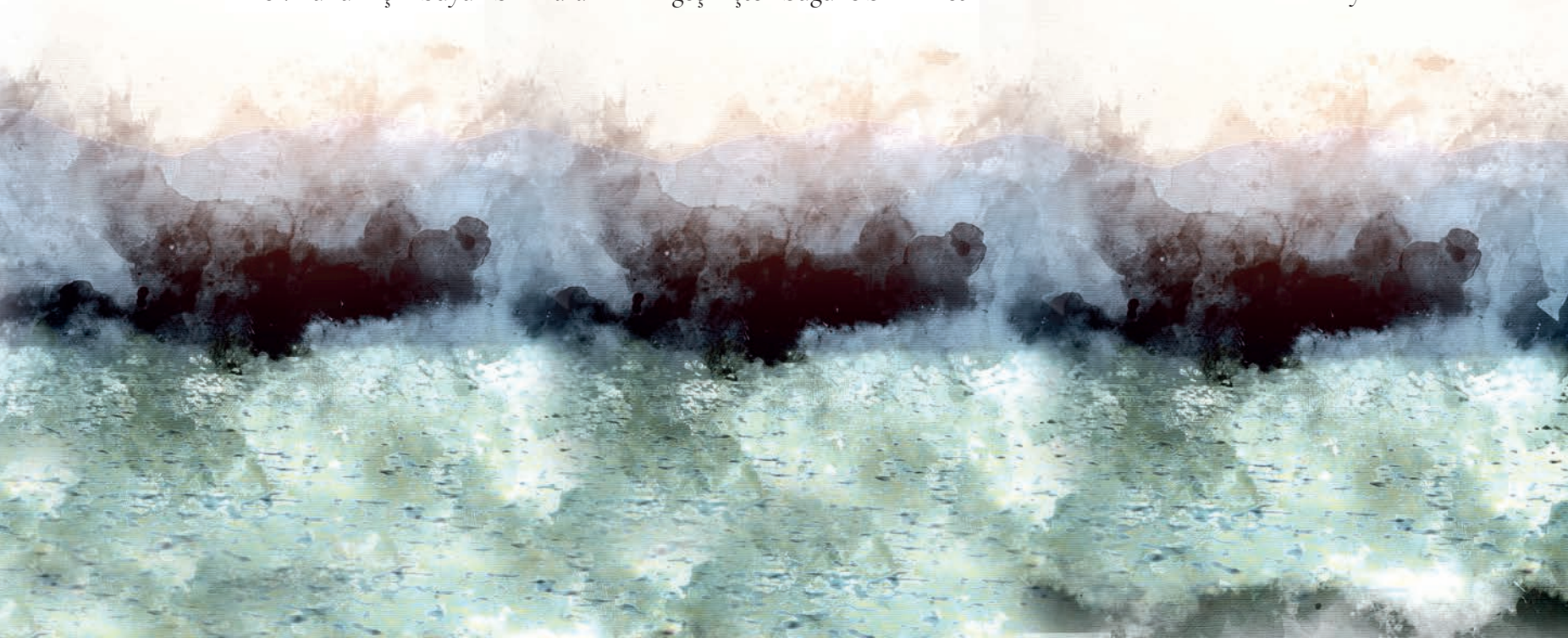
Evet, av temelde bir geçim kaynağıdır fakat geçim kaynağı olarak kalmaz. O, kimi zaman fiziki ve manevi gücün işareti, savaş hazırlıklarının bir parçası kimi zaman tanrılara sunulan bir armağan kimi zaman “ad” almanın bir yoludur. Fakat bunların ötesinde av ve avcı birer semboldür, insanlığın ruh hâlini ortaya dökmeye çalışan bir sembol. Ya da anlatmanın farklı bir biçimi!

Mesela yukarıdaki hikâye Manas Destanı’nda geçer. Buradaki Geyik Ana sıradan bir hayvan değildir, geçmişten bugüne bir milletin

değerlerinin taşıyıcısıdır, kültürel hafızadır. Kabilenin ilk ana-babasını emziren, büyüten, çoğalmalarına yardım eden odur. Yıllar sonra içlerinden birinin çıkıp Geyik Ana’nın yavrusunu avlaması geçmişle gelecek arasındaki köprünün yıkımına neden olur, çünkü kendilerine ait önemli bir kutsalı yok etmişlerdir. Ve anlaşılan o ki hikâyedeki geyik avcılığı, aslında kültür avcılığını sembolize eder.

Modern zamanların klasikleşen anlatılarında av sembolünü ustalıkla kullanan yazarlardan biri şüphesiz ki Ernest Hemingway’dir. Hemingway, *Yaşlı Adam ve Deniz*’de küçük kayığıyla kocaman bir balığı tek başına avlamaya çalışan Santiago’nun hikâyesini anlatır bize.

Neşeli, deniz rengi gözlerinden başka her şeyi kocamıştır bu adamın. Ensesinde derin kırışıklıklar, cildinde güneş lekeleri, ellerinde misinaya takılan ağır balıkları çekmekten oluşan kalıcı yarıklar... Ve neredeyse bir deri bir kemiktir ihtiyar.

Fakat azmiyle tutkusuyla tam bir deniz kurdudur. “Her gün, yeni bir gündür.” diyerek un çuvallarıyla yamalı yelkenini balık avlayamadan geçirdiği seksen dört güne inat yeneden açar. İlk günün öğleninde ihtiyarın misinasına hayatında gördüğü ve işittiği en büyük balık takılmıştır. Santiago onun güçlü, devasa cüssesine, mor çizgilerine, asilliğine ve yeteneğine hayran olur. Balıkla boğa ile gürleşen bir matador gibi savaşır. Üç günün sonunda ihtiyar kan revan içinde kalır ama balığı da öldürmeyi başarır. Fakat her şey yeni başlamıştır. Büyüklüğünden dolayı kayığın yanına bağladığı avın kokusu çoktan köpek balıklarına ulaşmıştır. İhtiyar, elinde zıpkımı, kakıcı, bıçağı kalmayana kadar onlarla da mücadele eder. Ancak, kayık kıyıya ulaştığında avdan geriye yalnızca iskeleti ve bir başı kalmıştır.

Hemingway, doğaya ve vahşi hayvanlara hayran bir yazardır. Amerika doğumlu olmasına rağmen yaşamak için farklı toprakları seçmesinin altında da bu vardır.

Hipopotamlar, filler, gergedanlar, kobra yılanları için Afrika’da, büyük balıklar ve özellikle Gulf Stream akıntısı için Küba’da, boğa güreşleri için İspanya’da yaşar. Hatta bu uğurda Kilimanjaro’nun tepelerinde uçak kazası bile geçirir. Boks müsabakalarına ilgisini de hesaba katacak olursak onun bu tutkusu, insanın insanla, doğayla ve hayvanla mücadelesine biçtiği değeri yansıtır. Belki de bu Hemingway’in kendi kendisiyle olan mücadelesidir. Tıpkı *Yaşlı Adam ve Deniz*’de olduğu gibi.

Ortada insan ve hayvan arasında yaşanan büyük bir mücadele, nabız düşmeyen bir azim var. Ancak bu, buz dağının yalnızca görünen kısmı. Aslında Santiago, peşine düştüğü devasa avında eksik bir parçasını arıyordur: İtibarını, onurunu, gururunu! Kılıç balığı, ihtiyarlığın elinden aldığı itibarıydı. Yaşlı adam, okyanusun derinliklerine açılacağını ve avını köpek balıklarına hissettirmeden karaya çıkarmanın belki de imkânsız ol-

duğunu baştan beri biliyordu. Ama hırsı uğruna ava giderken avlandı. Hamallığını yaptığı gururu köpek balıklarına yem oldu. Hem kendinden hem de balıktan özür dilerken hangisinin av hangisinin avcı olduğu belli değildi.

Gabriel Marquez, hayranı olduğu yazar hakkında “Hemingway’in hikâyelerinin en iyi yönü, bir şeylerin eksik kaldığı izlenimini veriyor olmalarıdır. Onlara bütün gizemini ve güzelliğini bahşeden budur.” der. *Yaşlı Adam ve Deniz*’deki dünyayı temsil eden o okyanustan herkes kendine göre bir sembolizm tahsil edebilir. Ya da lafı uzatmaya gerek yoktur. Hemingway’in bir mektupta yazdığı gibi: “Deniz denizdir, yaşlı adam yaşlı bir adam, balık bir balık ve köpek balıklarının hepsi köpek balığı. Ne daha iyi ne daha kötü. Herhangi bir sembolizm yok!”

HAYAT İBADETE, İBADET NEŞEYE DÖNÜŞÜR

MUSTAFA IRMAKLI

Niyet, İslam inancında tüm tutum ve davranışlar için en belirleyici faktördür. Çünkü niyet kalbin yöneliştir. ”

İnsanın dünya serüveni doğumla, bir nevi dünyaya dair ilk çığlıkla/ tepkiyle başlar ve ölümler biter. Bu iki nokta arasındaki çizgiye ömür denir. Her ömür, kişiye özel bir sermaye, ayrı ve özgün bir hikâyedir. Hayat ise hem anlam hem de bağlam olarak daha kapsamlıdır. Nitekim ölüm, hayatın değil doğumun zıddıdır. Hayat doğumdan önce başlar ve ölümden sonra da devam eder. Hayata yüklediği anlam insan için en temel konudur. Zira o anlam, hayatın gayesini ve hayata dair her şeyi belirleyecektir.

Müslümanlar için hayatın anlamı ve gayesi, yeryüzünde, Allah'ın peygamberleri aracılığıyla öğrettiği ilkelere uygun şekilde yaşamaktır. Kur'an-ı Kerim'de insanın varoluşunu anlamlandıran ve yeryüzü misyonunu izah eden ayetlerden biri olan Zâriyât suresinin 56. ayetinde “Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım.” buyrulmaktadır. Bu yönüyle ibadet kavramı hayatın her ânını ve alanını kuşatan ve varoluşsal boyutları olan bir ifadedir.

Müslüman hayatının ve düşüncesinin temel kavramlarından biri olan ibadet, gündelik hayatımızda sıkça duyduğumuz, kullandığımız bir ifadedir.

Ancak bilgi ve tefekkür boyutu göz ardı edildiğinde, hayatı kuşatan kurallar manzumesinden gönülden geçen iyi yönelişlere kadar çok farklı çağrışımlar yapabilmektedir.

Kelime anlamı itibarıyla ibadet; itaat etmek, karşı gelmemek, boyun eğmek, isyan etmemek gibi manalara gelmektedir. Kişinin sevgi ve bilinçle Rabbinin buyruklarına gönülden itaat etmesi, hiçbir şeyi O'na ortak koşmaması ve davranışlarını O'nun hoşnutluğunu dikkate alarak düzenlemesidir.

İbadet aynı zamanda varoluşsal bir farkındalığı ifade eder.

İbadetler, hayatın anlamı, başlangıcı, sonu gibi düşünen insan için en temel sorular karşısında verilen sakin ve derin cevaplar taşır. Bu farkındalığa göre evrende hiçbir şey tesadüf değildir. Kâinatı tasarlayan mutlak kudret ve üstün akıl sahibi yüce bir yaratıcı vardır. Alemdeki her canlının varlığında nice hikmetler gizlidir. En değerli varlık olarak insan, yaratılmışlar içinde üstün özelliklerle donatılmış ve sorumlu kılınmıştır. Hayatın içinde, iyi-kötü, acı-tatlı, kolay-zor gibi sevinç ya da hüzne dair olayları yaşarken ve yorumlarken

Allah'ın varlığı ve hayatın anlamına dair farkındalık canlı tutulursa insan hayatın yükünü daha kolay taşıyabilecek ve hayata dair tepkilerinde daha makul sınırlar içinde kalabilecektir. Söz konusu inanca ve duyarlılığa sahip bir kişi hayatın hiçbir zorluğu, meşakkati karşısında ümitsizliğe kapılmayacak, bunalmalar karşısında daha güçlü olacaktır. Allah'ın varlığına iman, büyük bir dayanma gücü ve sabırla mücadele azmi verecektir. Diğer yandan hiçbir zenginlik ve dünyalık, mümin bir kişi için şımarma, kibre esir olma, kendini farklı ve üstün görme, çılginca davranışlara meyletme gibi savrulmalara, dağımlık ve tutarsızlıklara neden olmayacaktır. Zira kulluk farkındalığına sahip kimse için hayat bir sınanmadır. Dünyaya dair her şey geçicidir. Asıl olan insani değerlere bağlı kalmaktır. Sahip olunan her nimet ve güzelliğin karşılığında yapılması gereken en temel şey şükran duygusuyla yaşamaktır. Şükür ise en açık ifadeyle nimetin ve mülkün yegâne sahibi olarak Allah'ı bilmek ve sahip olunan zenginliği, O'nun peygamberleri aracılığıyla gösterdiği şekilde kullanmaktır. Zira insanların istifadesine sunulmayan, başkalarının iyiliğine katkı sunmayan zenginliğin şükürü yerine getirilmişi olmayacaktır.

İbadet konusunda iki genel kategoriden bahsetmek mümkündür. Birincisi formel yani belli vakitlerde ve belli şekillerde yapılan ibadetlerdir. Kişinin Rabbine karşı derin saygısını ve emsalsiz sevgisini sembolize eden söz konusu ibadetlerin nasıl yapılacağı peygamberler tarafından öğretilmiş ve gösterilmiştir. Namaz, oruç, zekât, hac, kurban gibi ibadetler bunun en açık örnekleridir. Elbette her ibadet öncelikle Allah emrettiği için yapılır. Yani hükmün illeti, Allah'ın söz konusu ibadetlerin yapılmasına dair açık emridir. Bununla birlikte her ibadetin pek çok hikmeti ve hayata kattığı sayısız güzellik vardır. Bu ibadetler, hikmet ve güzellikleri göz ardı edilerek sadece Allah'ın kullarını tabi tuttuğu bir imtihan konusu olarak yorumlanmamalıdır. Bir başka açıdan bu ibadetler, insanın muhtaç olduğu değerler ve erdemlere en kısa yoldan sahip olması için Yaradan'ın gönderdiği bir nimet ve imkân olarak görülmelidir. Yani insanlara zahmet olsun diye değil rahmet olsun diye istenmiştir. Nitekim Allah'ın, ibadete ihtiyacı elbette yoktur. O hiçbir şeye muhtaç değildir. Ancak insanların, ibadetin kazandırdığı güzel hasletlere ihtiyacı vardır. İnsan ibadet etmeye muhtaçtır. Çünkü her ibadetin hayata sayısız güzellik kattığı açıktır. Örneğin, ibadet ahlak ilişkisinin en bariz şekilde görüldüğü alanlardan biri olan namaz kötülüklerden alıkoyar. Kişiyi sağlam bir duruş sahibi yapar. Özgürlüğün zirvesidir. İnsanı eşyaya esir olmaktan kurtarır. Allah'a yönelişin en somut göstergesidir. Beden, akıl ve kalbin buluştuğu, ortaklaşa gerçekleştirdiği muhteşem bir ibadettir. Oruç takvaya, sakınmaya, sorumluluk

bilincini kuşanmaya götürür. Paylaşmaya, empati kurmaya, nimetin değerini bilmeye zemin olur. Zekât hem malı hem de sahibini temizler, sevgi ve muhabbete vesile olur. Hac varoluşun provasını gibidir. Hakikat zemininde yeniden diriliştir. Kurban iyiliğe adanmışlıktır.

İbadetlerin en somut tezahürü hayata adalet ve güzel ahlak olarak yansımalarıdır.

İbadetler kişiyi eğiten, olgunlaştıran bir vicdan ve irfan mektebidir. Özellikle formel ibadetler kul ile Rabbi arasında özel bir bağ ve iletişimidir. Bunun için iman, amel ve ahlak, hayatın içinde birbirinin varlığına delil olmalıdır. Kur'an-ı Kerim'in gayesinin en özlü ifadesi, güzel ahlaka sahip insan ve adalete dayalı bir toplum inşa

etmektir. Nitekim Allah'ın "yüce bir ahlaka sahip olduğunu" ilan ettiği ve "en güzel örnek" olarak tanıttığı Sevgili Peygamberimiz, "ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim" sözüyle âdeta peygamberlik misyonunu ve tüm mücadelesinin nihai gayesini ortaya koymaktadır.

Ahlak en kolay tanımıyla bir davranış biçimidir.

Ahlak, karakter ve mizaç anlamına da gelir. Ahlakın terim manaları içinde en beğenilen ve yaygın olanı İmam Gazzali'nin, "Ahlak, insanda yerleşen öyle bir melekedir ki bu melekedeki dolaylı davranışlar hiçbir zorlama olmadan, düşünüp taşınmadan, kolaylıkla sâdır olur." şeklindeki tarifidir. İbadetlerin ahlaka dönüşmesi bu durumu sağlayan en önemli imkândır.

İbadetler ile Rabbinin huzuruna duran, O'na söz veren, yeryüzü gayesinin her daim farkında olan insanın davranışları nezaket ve adalet üzere olacaktır. Böyle bir kişiden beklenen, kimseye zarar vermemesi, haksızlık yapmaması, kimseyi incitmemesi, hayata değer katması, bulunduğu yeri güzelleştirmesidir.

Nitekim davranışa yansımayan, güzel ahlaka dönüşmeyen ibadet konusunda Peygamberimiz de müminleri çarpıcı ifadelerle uyarmaktadır. Mesela orucun takvaya dönüşmesi için oruçlu kişi davranışlarına dikkat etmeli, çevresine huzursuzluk vermemelidir. Peygamberimiz bu ahlaki duyarlılığı göz ardı eden, oruç tuttuğu hâlde yalan söyleyen ve yalan yere şahitlik yapanların oruç tutmasına Allah'ın muhtaç olmadığını ifade etmekte ve "Nice oruç tutan var ki elde ettiği tek şey sadece açlık ve susuzluktur. Geceleri ibadetle geçiren nice kişi vardır ki kıyamdan nasibi uykusuz kalmaktır." sözüyle ahlaka dönüşmeyen ibadetin kişiye fayda sağlamayacağını ifade etmektedir. Başka bir hadiste Peygamberimiz çok somut ve hayatın içinden bir örnek vermekte; uzun yolculuklar yapmış, üstü başı tozlanmış, saçları dağılmış, ellerini semaya uzatan ve "Ya Rab, ya Rab!" diye yalvararak dua eden bir adamdan söz ederek "Fakat onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdı. Haram ile beslenirdi. Peki, böyle birinin duası nasıl kabul edilsin." buyurmaktadır.

Diğer bir örnekte ise Hz. Peygamber, ibadet-ahlak ilişkisi kuramayanları müflis tüccara benzetmektedir. O, bir gün arkadaşlarına "Müflis kimdir, biliyor musunuz?" diye sormuş, onlar da "Müflis malı mülkü kalmayan kimsedir." diyerek cevap vermişlerdir. Bunun üzerine Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Gerçek müflis, kıyamet günü namaz, oruç ve zekât ibadetlerini yerine getirmiş olarak gelir. Aynı anda o, kimine sövmüş, kimine

iftira etmiş, kiminin malını haksız yere yemiş, kiminin kanını dökmüş, kimini de dövmüştür. Bunun üzerine iyiliklerinin mükâfatı ondan alınır, haksızlık yaptığı kişilere verilir. Üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse zulmettiği kişilerin günahları alınır, kendisine yüklenir. Sonra da cehenneme atılır." Bu rivayet ibadet-ahlak ilişkisini mefhumu muhalifi itibarıyla çok veciz bir şekilde özetlemektedir. Benzer bir örnekte de Hz. Peygamber, ibadet etmesiyle şöhret bulmuş bir kadının, sözleriyle komşularını incitmesinden dolayı cehennemlik olduğunu ifade etmektedir.

Burada önemli bir husus da gelişigüzel mülahazaların kolayca algı operasyonuna dönüşebildiği bir zamanda, ibadet edenlerin zaafı, hataları üzerinden ibadetlerin değerlendirilmesinin ve önemsizleştirilmesinin tutarsızlığıdır. Sanatçıya kızarak sanata, zengine kızarak paraya tavır almak ya da kıymeti bilinmeyen veya istismar edilen değerlerin bizzat kendisini suçlayarak onlardan vazgeçmek nasıl anlamsız ve yanlış ise aynı şey söz konusu durum için de geçerlidir.

İkincisi ise geniş anlamı ve hayatı kuşatan boyutuyla ibadet, tüm tavır ve davranışların iman bilinciyle ve mümine yakışır şekilde yapılmasıdır.

İbadet, kişinin hayatın her ânında sadece Allah'ın hoşnutluğunu merkeze alarak niyetiyle, aklıyla, kalbiyle ve davranışlarıyla iyi bir insan olma ve hayata değer katma gayesiyle hareket etmesidir. Bu bilinç hayatın tamamını ibadete dönüştürecektir. Bu durumda en önemli ve hassas nokta ise niyettir.

Niyet, İslam inancında tüm tutum ve davranışlar için en belirleyici faktördür. Çünkü niyet kalbin yöneliştir. Davranışın öz değeridir. "Ameller ancak niyetlere göre değer kazanır." hadis-i şerifi davranışların değerlendirilmesinde temel kabul edilmiştir.

Niyet; âdeti, olağan, sıradan davranışları ibadete dönüştürür. Dolayısıyla Rabbinin rızasından başka bir beklentiye girmeden, iyi niyet ve samimiyetle yapılan her meşru iş ve davranış ibadettir. Sahibine ibadet sevabı kazandıracaktır. Buna göre; iyi bir mümin ve insanlığa faydalı bir birey olma gayesi en üstte tutulduğu sürece devam edilen eğitimin her ânı, çalışılan her sınav, okunan her kitap ibadete dönüşecektir. Güzel ahlakın ikamesine, yeryüzünün imar ve ıslahına, insanların hizmetine, hayatın huzuruna katkı sağlamayı öncelikli gaye edinen, iyilik adına yapılan her iş ve davranış ibadet gibi mübarek ve değerlidir.

İman, ibadet ve hayatı birleştiren en özlü yaklaşımı, Peygamber Efendimiz İslami literatürde Cibril Hadisi olarak meşhur olan hadis-i şerifte bizlere öğretmektedir. Burada, iman ve İslam'dan sonra "ihsan" kavramını açıklayan Peygamberimiz, ihsan; "Allah'i görür gibi ibadet etmendir. Sen O'nu görmüyor olsan da O seni görmektedir." buyurmaktadır.

Öyleyse ihsan bilinci canlı tutulduğunda hayat ibadete, ibadet neşeye dönüşecektir.

© mciftciresmi

“Bozkır, soğuk gecelerde hikâye ile ayakta kalır. Sabaha çıkacak gücü hikâyede bulur. O hikâyelerde de sevda ve gariplik, garibanlık yok mudur?”

MUSTAFA ÇİFTÇİ

SÖYLEŞİ
SÜMEYYE ÖZGEN

Sonsuz uzayıp giden zaman donmuş ve durmuştur sanki. Yazın gök bulutsuzdur, günler uzun. Bakarsın, uçsuz bucaksız bir sarı. Bakarsın, gözün gördüğü her yer ve her şey aynı yıllar öncesinde olduğu gibi. Kışları, ayın soğuk süt beyaz ışığı altında, evlerin sıvalarını yalayan aralıksız rüzgârın tekdüze uğultusunu unutturmak ister gibi hararetle yanan teneke sobanın etrafında kızarır geceler,

uzar da uzar. Kış burada, sobanın etrafında kıpkırmızı uzayan gecelerde geçmişi anımsamak ve hüzünlenmektir biraz. Sobadan gelen çıtırtılar, asırlardır eksilmeyen ozanlarının ağızdan ağıza birbirinden öğrendikleri ninniler gibidir; dışarıdan gelen ne olduğu belli belirsiz seslerin arasında uyku, bütün ağırlığıyla çökerek gözkapaklarını yavaş yavaş aşağı indirir. Burası bozkırdır...

Yazın yakıcı sicağıyla, zemheride buz kesmiş ayazı ve kar fırtınalarıyla, rüzgârdan başka sesin duyulmadığı ıssız geceleriyle, sarının yüzlerce tonuna bürünmüş uçsuz bucaksız düzlükleriyle, tarlaların içinden yılan gibi ufka doğru kıvrılan toprak yollarıyla; ılık ılık esen yeli kıpırdamaktan korkar gibi karşılayan yalnız ve sessiz ağaçlarıyla, dışarıdan gösterişsiz ama içten ruhu sağlam ve dirençli, yalnız ağaçlar gibi kendi başına yaşamaktan hoşnut, çalışmaktan yorgun düşmüş insanıyla, iyiliğin de kötülüğün de apaçık arzıendam eylediği yerdir bozkır. Emektir, sitemdir, mahcubiyettir, ıssızlıktır, sevdadır, özlemdir, yazıyla kışıyla uzun bir bekleyiştir. Belki de bu yüzden bozkırın kavruk yüzlü çocukları hangi çağda, hangi coğrafyada olursa olsun gösterişsiz, yalın ve yanık sesiyle asırlardır aynı türküyü çığırır:

Karacoğlan der ki kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
Üç derdim var birbirinden seçilmez
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

Bu sayımızda, bozkırın “derinden akan sular gibi sessiz, itirazsız ama vazgeçmeden” yaşayan insanına ve bir bozkır çocuğu olarak onların hikâyesini en iyi bilen Mustafa Çiftçi'nin öykü dünyasına doğru küçük bir yolculuğa çıktık...

Yazmak kendini tanımaktır, yazmanın iyi tarafı yazanın kendini gözlem altına almasıdır, diyorsunuz. Gözlemleyerek ve yazarak tanıdığınız, sevgilerle yaklaştığınız Mustafa Çiftçi'ye dair neler söylersiniz?

Güzel soru lakin insan kendini karşısına alınca diyecek laf bulamıyor. Ama Mustafa'nın biraz daha rahat olmasını isterdim. Bu kadar yüklenme kendine derdim. Annem de böyleydi. Ama annem gibi yaşamak pek yıpratıcı oluyor. Keşke böyle olmasa...

Yazarak kendinizi tanıdığınızı ifade ediyorsunuz ama yazdıklarınız hep başkalarının hikâyesi. Kendini anlatan biri değil daha çok başkalarının derdiyle dertlenen bir yazarınız. Sizce insan kendini başkalarının hikâyelerinde mi bulur? Yoksa görmekten çok görünmek, anlamaktan ziyade kendini anlatmak derdine ve yarışına girilen bu çağa söylemek ve hatırlatmak istediğiniz bir şeyler mi var?

Hani bir psikolog şakası vardır. İnsanlar psikoloğa gitmeyi nefislerine yediremezler de hep “bir arkadaşın şöyle bir derdi var” diye söze başlarlarmış. Belki de başkasının derdini anlatmaya-görmeye talip olarak esas kendi derdimizi anlatıyo-

Ah
Mercimeğim
Mustafa Çiftçi

Derinden bir nefes aldım. Zannettim ki derin soluk alırsam ecik rahatlarım. Yok, öyle olmuyormuş. Derine daldıkça boğuluyorum. İşte o an sesim çıkmadı ama gözümde iki damla yaş geldi. Benim bir türlü anlatamadığımı iki damla yaş anlattı.

ruz. Ama şu kesin ki insan türlü formlarda kendini anlatır hep. Görünenin ötesinde hep kendi vardır esasında.

Ben de taşrada büyümüş biri olarak öykülerinizi okuduğumda, karın yolları kapattığı, elektriklerin kesildiği bir kış gecesi yanan bir teneke sobanın etrafında otururken ya da bir yer sofrasında çay içerken yanındakilere anılarını anlatan bir dedeyi, bir abiyi dinliyor gibi hissettim. Yazmaktan çok anlatıyor gibisiniz. Sizdeki bu anlatım gücünü ve telaşını besleyen şeyler neler?

Anlatmak da telaş işidir herhâlde Öleceğiz diye mi telaşlanıyoruz nedir?

Bazı insan yiyerek yaşar. Bazısı susarak yaşar. Bazısı sızlanarak yaşar. Hâsılı, hayatı türlü metotlarla yaşıyoruz. Ben de anlatarak yaşıyorum. Ama evvelden kime anlatacağımı bilmeden yaşıyordum. Dinleyenim az veya çok ama her zaman vardı. Şimdi o anlattıklarım bir kâğıda dökülüyor. Kâğıt ve yazı işe karışınca daha kalıcı oluyor, uçup gitmiyor, adına “eser” deniyor artık. Böylesi daha sanatlı sanki.

İnsanlar dünyadan geçerken yaşadıkları yere kimliklerini ve ruhlarını bırakırlar, bu yüz-

den şehirlerin ve coğrafyaların ruhunun olduğuna inanırız. Bu anlamda bozkırı sadece bitki örtüsü olarak düşünmek hakkını teslim etmemek olur. Çünkü bozkırın asırlardır ruhlarına çaldığı bir maya, kulaklara fısıldadığı bir “nefes” var. İçinden bakan biri olarak size sorsam: Bozkır bize dünden bugüne ne söyler?

Bozkır herhâlde her adımda ölümü fısıldar. “Madem öleceğiz hiç değilse ölene kadar yoksula, garibe, hastaya, yolda kalmışa el uzatalım.” der. Bozkırın hanları, kervansarayları kocaman yapılarıyla her daim bunu fısıldarlar. Bir de bozkır soğuk gecelerde hikâye ile ayakta kalır. Sabaha çıkacak gücü hikâyede bulur. O hikâyelerde de sevda ve gariplik, garibanlık yok mudur?

Hangi öykünüzü kaldırsak altından “Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm.” cümlesi çıkıyor. Çok derin mevzuları bile bir cümleyle tanımlanabilir, içinden çıkılabilir kılan gösterişsiz, yalın, derin ve ortak bir dil bu. Bozkırın çocuklarını asırlardır etrafına toplayan bu cümleye ve dile dair neler söylersiniz?

Babam; “Oğlum uzun yazıp da vatandaşı sıkma.” diyordu.

Bir zaman sonra lafı uzatmanın kabak tadı vereceği endişesiyle yazıyor-anlatıyorsunuz. Bu durum da dilinize ve üslubunuza yansıyor herhâlde... Bir de lafı uzatmadan ama tam kıvamında söz söyleyen bir annem vardı. Ben anlatmanın tadını ve edebiyatın gücünü annemden belledim. Annem anlattığı şeyden o kadar emindi ki lafı uzatıyorum endişesi hiç taşımadı. Hatta hikâyeleri bitmesin isterlerdi çevresindekiler. Kıvamında söz, sihir gibidir. O kadar tılsımlı ve güçlüdür yani.

Kahramanlarınızın, onları sefil eden yoksulluk ve yoksunluk zamanlarında bile gözbebeklerinde oynayıp duran bir ateş, yüreklerinde her şeye rağmen onları ayakta kalmaya iten bir güç var. Bir öykünüzde "...derinden akan sular gibi sessiz, itirazsız ama vazgeçmeden." diyorsunuz. Bu onlara dair çok şey anlatıyor aslında. Peki, onların bu tavrı yazarlarının hayata bakışıyla mı ilgili? Değilse şayet onların içindeki bu gücün kaynağı nedir?

Biliyor musunuz bizi ayakta tutan, bize teselli veren, bizi umut ve korkunun sınırında tutan şey imanımızdır. İman nimetinden mahrum kimselerin romanlarında hep bir teselli arayışı görürsünüz. Hatta daha ileri gideyim; edebiyat, imanın tesellisinden mahrum kişilere o teselli ver-

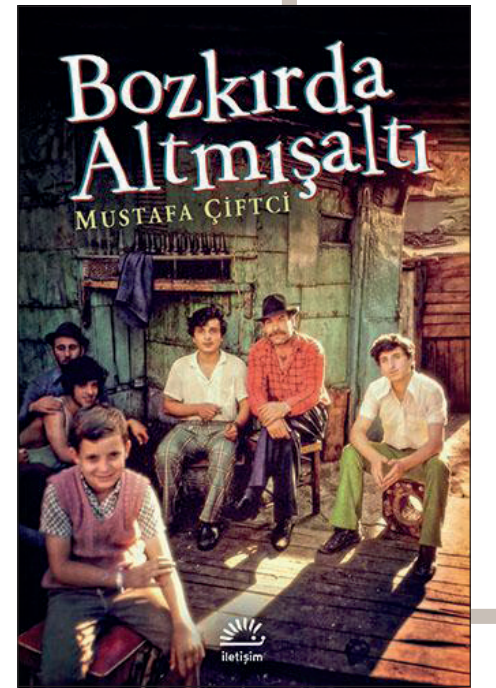
meye talip olur. Ama beceremez tabii.

Yukarıdaki sorumda da bahsettiğim gibi acıtan, yaralayan, ağlatan şeyler anlatıyorsunuz ama bir yerinden mutlaka gözdeki yaşı dağıtan neşeye bağlıyorsunuz sözlerinizi. Ben kederi değil, hüznü tercih ediyorum, diyorsunuz hatta. Keder ve hüznü biraz daha açsak, hüznünden yana olan tercihinizin arkasındaki hissiyatı sorsam?

Hayatın en zalım olduğu, bize soluk aldırmadığı zamanlarda da bir teselli varsa ki vardır, buna iman ediyoruz. İşte o teselliye açılan pencere hüznün pence-residir. Keder karalar giymiş yas tutan bir kelimedir. Ve nefes alacak yer bırakmaz insanda. Bize yakışanı hüznüdür. Hüznün elinden tutan olsa sürura kavuşması bir kuş uçuşu mesafededir. Ama keder çamura çökmüş kalmış bir kara taştır. Onu kıpırdatamazsınız. Daha da kötüsü keder size eser verdirdiğinde o eser yenmez, yutulmaz. Mesela *Suç* ve *Ceza* bir keder mahsulüdür. Okunur ama hazmedilmez...

Bir yazar olarak öykülerinizle aranızda mesafe var ama anne konusu geçince sanki anlatıcı değil de Mustafa Çiftçi konuşuyor, onun hisleri dile geliyor. Bize anneyi, annenizi anlatır mısınız biraz?

Annemi size nasıl anlatayım ki ben bile her gün yeni güzelliklerini keşfediyorum. Mesela didaktik ve boğucu insanlar vardır. Sürekli acemi bir psikolog gibi bir şeyler anlatır, her meseleyi nasihate bağlar. Annem hiç nasihat etmezdi desem inanır mısınız? Ama öyle yaşardı ki siz kendinize pay çıkarırdınız. "Doğrusu böyleymiş." derdiniz. Hata yapsanız bile sizi mahcup

etmezdi. Bir günah dedektörü gibi yaşamazdı. Hatalarınızın defterini tutan bir melek vardır bunu bilirdi de hata payınıza düşeni Allah ile sizin aranızdaki alana havale ederdi.

Genelde taşralı insanın mahrumiyetinden bahsedilir ama taşralı bir yazarın mahrumiyeti diye de bir gerçek var. Taşradan başını kaldırmış bir

yazar olarak bu konuda neler söylersiniz?

Edebiyatın bir garibanlık hikâyesi olduğunu yaşayarak gördüm, görüyorum. Yani edebiyat öyle bir uğraş ki yazdığınızı okuyan sınırlı, emek verdiğiniz işin toplumda bir karşılığı neredeyse yok. Durum bu kadar vahim olunca taşrada veya merkezde olmanız pek fark etmiyor. Ede-

biyat böyle bir öksüzlük, yetimlik hâlidir. Sanatınızdan başka bir şeyiniz yoktur elinizde. Bir zaman sonra kimsesizliğe de alışıyorsunuz. Görünmek ve bilinmek çocuksu özlemler olarak kalıyor içinizde.

Son olarak size bazı kelimeler versem ve size çağrıştırdığı ilk cümleleri sorsam...

Baba
Özledim.

Leyla
Sevdam.

Neşet Ertaş
Gurban olduğum Neşet Ağam.

Sevda
Derdi başımdan gitmesin hiç.

Yoksulluk
Her daim ensemizde.

Sonra başıma dert olan gözleri var. O gözlerin rengini ben şu Yozgat topraklarında görmedim. Vallaha bak görmedim. İnan olsun görmedim. Yeşil ama nasıl bir yeşil... Yosun desem ben yosunu ne bilirim ki? Televizyonda görmeyen yosun yeşili bilinir mi? Yoksa ot yeşili diyeceğim. Yok, öyle cart açık bir yeşil değil. Ne bileyim. Öyle ya da böyle yeşil işte. Handan yeşili dedim bilemeyince.

ÇOCUK. İÇİMDEKİ. BÜYÜMEYEN.

e. ecran eliksi

ÇİZİM ÖZGE KESKİN VURAL

Yaramazlık yapmış bir çocuk gibi. Yüzümde haylaz bir gülümseme, içimde korkuyla karışık bir neşe. Çocukken tatmadığım bu eşsiz duyguyu nereden öğrendim? Belki okuduğum kitaplardan belki izlediğim filmlerden belki de içimdeki büyümeyen çocuktan.

Çocuk. İçimdeki. Büyümeyen. O buldu formülü. Formül gökkuşağının altından geçmekti. Takla atarak geçmek. Korktum, ya takla atarken boynum kırılırsa? Ya tam altından geçecekken gökkuşağı kaybolursa? İçimdeki çocuk korkmuyordu. Tıpkı ateşin ne olduğunu bilmeyen çocuğun sobadan korkmaması gibi hiçbir şeyden korkmuyordu. Korkmama izin vermiyordu. Korkulacak işler yapmayı seviyordu. Çocuk. İçimdeki. Büyümeyen.

Öğretti içimdeki büyümeyen çocuk. Formülü en başından anlattı. Formül; önce korkmamak. Ya da korksan da yapmak. Korkuyla neşelenmek. Korkuyla eşelemek. Korkuyla güreşmek. Korkuyla gülüşmek. Korkuyla koşmak. Korkuyla uçmak. Korkuyla takla atmak. Korkmaktan korkmamak yani. Öğretti. Çocuk. İçimdeki. Büyümeyen.

Formülün ikinci evresi gökkuşağının altından geçmekti. Her şeyin değişmesi için. Gökkuşağının altından geçmek için önce yağmur yağması sonra güneşin açması gerekti. Gökkuşağının altından takla atarak geçmek gerekti. Geçseydim her şey değişecekti. Ne olduysa geçemediğimden oldu. Ne olmadıysa geçemediğimden olmadı. İçimdeki

çocuk büyüdüyse geçemediğimden büyüdü.

Yıkılan evimizin eski hâline dönmesi için takla atmayı öğrenmem gerekti. Ya boynum kırılırsa? Evimizin enkazında kalan annemin de kırılmış mıdır boynu? Evimizin yıkıldığını duyan babam takla atarak mı gelmiştir yanımıza, koşarak mı? Evimiz. Yıkılan. Çocukluğumun üstüne yıkılan. Annemin üstüne. Babamın ciğerine. Gökkuşağının altından geçseydim değişecekti her şey.

Babamın ciğerleri hastalanmış. İyileşmesinin formülü moralini yüksek tutmakmış. Nasıl yapacaktım? Öyle söyledi babam. Çocuk için, dedi doktor. Çocuk için iyi olmak zorundasın, dedi. Babam bana baktı. Öksürdü. Kafasını çevirdi. Eliyle gözlerini ovuşturdu. Nasıl takla atılır, diye sordum babama. Babam, takla atmanın formülünü gösterdi bana. Evimizi yıkanlara yıkmanın formülünü kim öğretmiştir, diye sordum. Sustu babam. Öksürdü. Havaya baktı. Gözlerini ovuşturdu. Hadi, dedi. Kafanı yere koy, ayaklarını yukarı kaldır, şimdi, dedi. Ya boynum kırılırsa? Yaptım. İçimdeki çocuk yaptırdı. Korkmadı. Salonun başından sonuna kadar takla atarak gittim. Boynum kırılmadı. Annemin kırılmış mıdır? Ağlayacaktım. İçimdeki çocuk güldü. Ben de güldüm. Çocuk. İçimdeki. Büyümeyen.

Gökkuşağı ne zaman çıkar, diye sordum babama. Yağmur yağdıktan sonra güneş açarsa, dedi. Altından geçeceğim ve her şey düzelecek, de-

dim. Sustu. Gözlerini kaçırdı. Öksürdü. Annemi getireceğim, dedim. Daha çok öksürdü. Evet, demedi. Yapabilirsin, demedi. Yapamam diye korktum. Gökkuşağı çıkmaz diye korktum. Ağladım. Bağıra bağıra ağladım. Tamam, dedi babam. Sus, dedi. Daha çok bağırımdı. İçimdeki çocuk bağırırdı. Babam kızdı. Çok kızdı. Elini kaldırdı. Neredeyse vuracaktı. Korktum. Sustum. İçimdeki çocuk susmadı. Bağıra bağıra ağladı.

Babamdan korktum ama çok değil. Evimize bomba düştüğünde daha çok korkmuştum. Anneme seslendiğimde beni duymayınca daha çok. İçimdeki çocuk takla atmak istedi. Takla atarak evden çıktım. Beni gören bir abi, öyle olmaz, dedi. Bak, böyle daha güzel takla atılır, dedi. Bana ayakta takla atmayı öğretti. İçimdeki çocuk çok mutlu oldu. Mutluluktan uçacak sandım. Eve gidip babama göstermek istedim. Eve döndüğümde bir sürü misafir gelmişti evimize. Amcama babamı sordum. Annenin yanına gitti, dedi. Ama ben annemi getirecektim, evimizi de eski hâline döndürecektim. Neden gitti babam? Koşarak çıktım evden. Gökkuşağı aradım. Göklere, yerlere, dağlara, ovalara baktım. Bir sürü takla attım. “Yağ yağ yağmur” şarkısını söyledim. Yağmur yağmadı. Güneş açmadı. Gökkuşağı çıkmadı. Annem gelmedi. Evimiz olmadı. Babam gitti. Oturup ağladım. İçimdeki çocuk takla atmaya devam etti. Çocuk. İçimdeki. Büyümeyen.

Amcam beni alıp uzak yerlere götürdü. Ben gitmek istemedim. Gökkuşağının altından geçince, evimiz yeniden eski hâline dönünce, annemle

**Evimiz. Yıkılan.
Çocukluğumun üstüne
yıkılan. Annemin üstüne.
Babamın ciğerine.
Gökkuşağının altından
geçseydim değişecekti
her şey.**

babam gelince beni bulamazlar diye istemedim. Amcam gökkuşağının olduğu yerlere gideceğimizi söyledi. Aradığını bulmanın formülü gitmek- tir, dedi. Ama ben gittiğimiz yerde gökkuşağı göremedim. Amcama sordum. Biraz bekle dedi. Bekledim. Uyuduk, uyandık, uyuduk, uyandık. Okuldan döndüğüm bir gün amcam sana sürprizim var gözlerini yum, dedi. Elimden tutup beni odama götürdü. Şimdi aç gözlerini, dedi. Açtım. Odamın tavanına kocaman gökkuşağı çizmişti. Rengârenk. Ama bu gerçek değil ki diyecektim, içimdeki çocuk sevinç çılgınlıkları atmaya başladı. Sonra odanın içinde takla attım. Mutlu olmanın formülünü içimdeki çocuktan öğrendim. Büyük acıları unutup küçük tatlılıklarla sevinmekti formül. Tatlılıkların geçeceğini düşünmeden, korkmadan sevinmek.

Gerçek gökkuşağı çıkmadı. Günler, haftalar, aylar, yıllar geçti. Unuttum gökkuşağımı, takla atmayı, annemi ve babamı geri getirmeyi. İçimdeki çocuğu unuttum. Çocuk. İçimdeki. Büyümeyen. Üniversiteye başlayacağım sene yaz tatilinde amcam yine bir sürpriz yapmak istedi bana. Beni memlekete götürdü. Annemi, babamı, evimizi bıraktığım memlekete. Evimiz. Yıkılan. Çocukluğumun üstüne yıkılan. Annemin üstüne. Babamın ciğerine. Gökkuşağının altından geçseydim değişecekti her şey.

Amcamdan ayrılıp sokaklarda yürümeye başladım. Sokaklarda elleri silahlı, ayakları postallı, üstleri üniformalı, gözleri şefkatsiz, göğüsleri yüreksiz adamlar vardı. İçimdeki çocuk takla atarak geziyordu bu sokaklarda, ben sürünerek. Yağmur yağmaya başladı, ben ağlamaya, içimdeki çocuk sevinçten zıplamaya. Son-

ra bulutlar güneşe yol verdi. Güneş içimdeki çocuğun gözlerine parladı. İşte o zaman gördüm gökkuşağımı. Önce koştum. Sonra takla atmaya başladım. Her şeyi değiştirmenin formülü gökkuşağının altından takla atarak geçmekti, hatırladım. Gökkuşağına yaklaşırken bir çift postallı dikildi karşıma. Beni durdurdular. Silahlarını doğrulttular. Korktum. Onlardan değil, gökkuşağının kaybolmasından korktum. İçimdeki çocuk öfkelenmişti. Ben de. Yerden bir taş aldım. Elimdeki taşla postallılardan birini tam alnından yaraladım. Diğeri elindeki silahı ateşledi. Alnımdan ılık bir şey aktığını hissettim. Elimle alnımı yokladım. Baktım. Kan vardı elimde. Yere düştüm. Gökkuşağı kayboldu. Altından geçemedim. Gözümde iki damla yaş süzüldü. Yere akan kanıma karıştı. Üzüldüm. Ama içimdeki çocuk üzülmedi. Mutluydu. Umutluydu. Gururluydu. O güldü, ben de güldüm.

Yaramazlık yapmış bir çocuk gibi. Yüzümde haylaz bir gülümseme, içimde korkuyla karışık bir neşe. Çocukken tatmadığım bu eşsiz duyguyu nereden öğrendim? Belki okuduğum kitaplardan belki izlediğim filmlerden belki de içimdeki büyümeyen çocuktan. Çocuk. İçimdeki. Büyümeyen.

BİR KİTAP

Vergilius'un Ölümü

Broch'un olağanüstü anlatımıyla, Latin şairi Virgilius'un ölüm yolculuğu, son on sekiz saati lirik ve destansı bir dille anlatılıyor. Ama asıl etkili yanı, ruhu âdetâ billur bir şekilde karşımızda duruyor. Kitap bir dua, bir şiir kitabı gibi okunabilir. Yakıcı bir dili var. İnsanın uhrevi ve süfli yanlarını kabak gibi ortaya koyuyor, demiyorum; insanı önümüze çırpıplak koyuyor. Yaşama değer vermeyen ya da paraya, oyunlara, saçmalığa, eğlenceye... her neye değer veriyorsanız sert bir sorgulama yapmak istiyorsanız; hayatın biricik olduğunu görmek istiyorsanız Broch'u dinleyin derim. Bilinen ve bilinmeyen dünyaya hem yakıcı hem de üşüten bir yolculuk...

BİR FİLM

Dolls (Bebekler)

İyi bir oyuncu olan Takashi Kitano'nun yönetmenliğini yaptığı 2002 yapımı Japon filmi. Bir ülkeye, bir millete has görülemeyecek derinlikte muhteşem bir aşk, sadakat, vefa, söz verme üzerine, iç içe üç hikâyenin harmanlandığı film. Hem görselliğin üst düzeyde tutulduğu, fantazyaya kaçmadan, olduğu gibi sadakati ve söz vermeyi somutlaştıran bir anlatım. Sözün kıymetinin kıyamete kadar hükmünün olduğuna inanan insanların dünyası. Sadece ağlatmıyor; anlatıyor bitimli hikâyemiz içinde bitimsiz bir tohum olduğunu.

ÜÇ ÖNERİ ZEKİ BULDUK

BİR TABLO

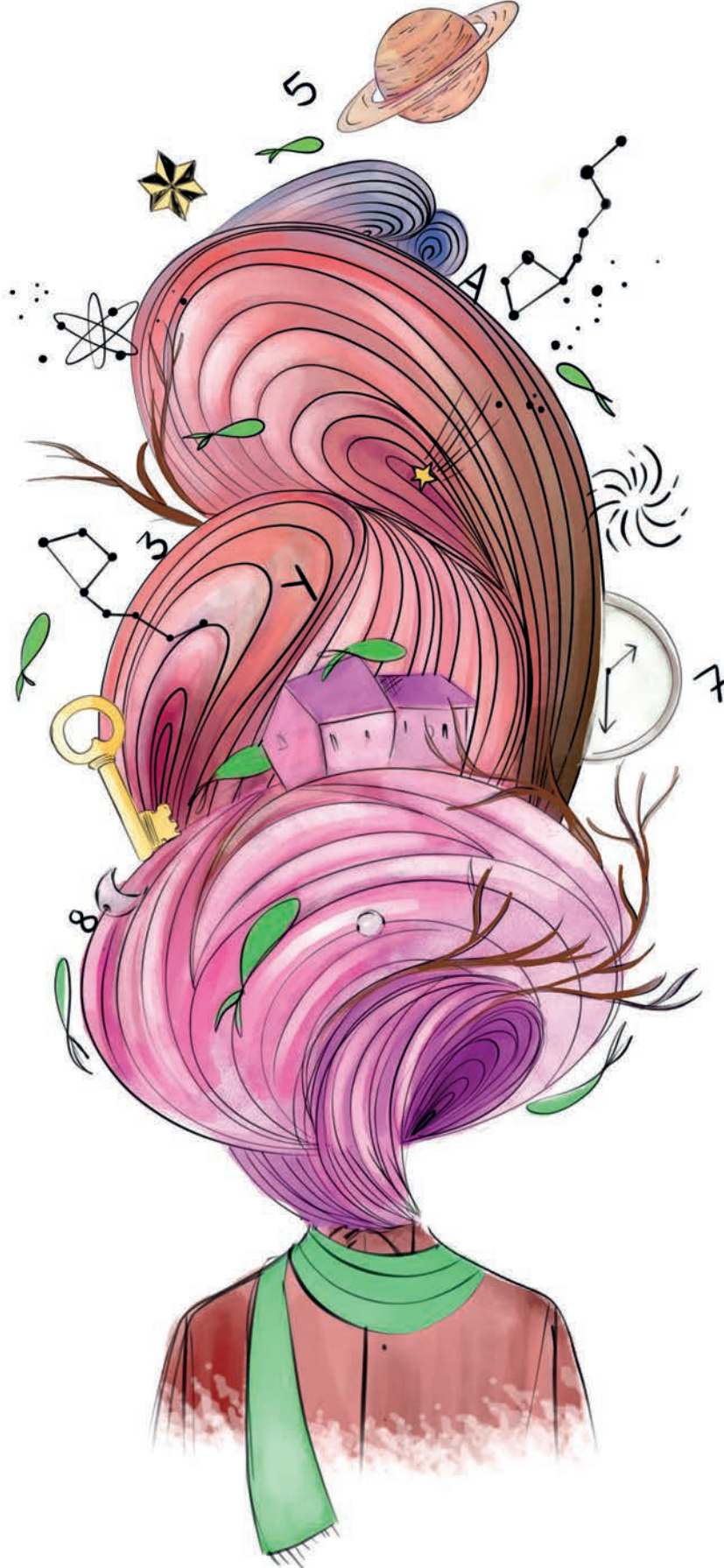

The Evening of Ashura

Mahmoud Farschian'ın Hz. Hüseyin'in şehadetini epik bir şekilde anlattığı, atı Zülcenah'ın yaralanması ve şehidin yakınlarının yanına gelmesini anlattığı resim... Atın da ağladığı bir acı, her ayrıntısında bitimsiz bir hüznün, çölleşen bir dünya, bitiş... Sadece keder değil kıymet ve kıyamet de var tabloda. Yorumdan ziyade bakışın derinliği; ne kadar almışsak âlemden, o kadar alıyoruz tablodan. Tarihî bir olaydan öte, canların iç içe geçmesi...

FILSIMLI TAŞA UZANAN YOLLAR ÜZERİNE

MEVLÜT UYANIK

ÇİZİM ŐULE YAVUZER

Madem felsefe, varoluŐun -hem dıŐ dűnyanın hem de insanın iç dűnyasının- gizemini dűŐunerek çözme uĐraŐıdır; o zaman dűŐune tarihi elimizdeki yazılı belgelerden çok daha eski bir tarihte baŐlamıŐ olmalıdır deĐil mi? O hâlde biz de hikemî bilgiye/ tıŐımlı taŐa ulaŐmanın yolu nasıl olabilir, üzerine dűŐunelim.

Felsefeyi; yaŐadığımız sorunlara dair kaygılarımızı paylaŐmak, bunlara dair dűŐune tarihindeki çözüm önerilerinden haberdar olarak mevcut çözüm önerilerinin tutarlılığını test etmek ve/ya yeni çözüm önerileri üretmeye hazır bulunuŐluk sağlayarak alternatifleri çoğaltmak olarak görűyoruz. Bu açıdan bize göre bilgelik sevgisi (philo-sophia), ancak insanlığın fikrî birikimini rasyonel, eleŐtirel ve mukayeseli okumalarla edinilebilir. İŐte bu nedenle fikirleriyle daima diriliklerini koruyan dűnya tarihinin seğkin zekâlarıyla birlikte yolda/Ő olmayı önemsiyoruz. Farklı zaman ve mekânlarda farklı dillerde yazan bu insanların eserlerini okumak ve okutmak, onlarla bu yolda/Ő olma süresince söyleŐmek, sohbet etmek, fikirlerinden istifade etmek demektir.

İnsanlığın seçkin zekâları, beşikten mezara kadar ilim yolculuğumuzun köşe taşlarıdır. Eserleriyle herkese bir şeyler söyler, on yıllar geçse de okunurlar. Ve artık, dünyanın her tarafında farklı kültürlerde yetişen insanlara hitap etmeyi başardıklarından dolayı “klasik” diye nitelenirler.

Bu yazıda, her ikisi de hikemî bilginin tezahürleri olan Çin, Hint, Fars, Babil, Mısır ve Helenistik birikimi ifade eden felsefe ile mutlak veya külli ilim denilen metafizik yani her gerçeğin sebebi olan Hakk'ın ilmini ifade eden felsefe arasındaki farklara dikkat çekeceğiz.

Bir düşünce gücü olarak “hikmet”e sahip olmak demek, külli varlıkların hakikatini bilmek, bu bilgiyi hakikat doğrultusunda kullanmak ve ona uygun yaşamak demektir. Bu tanım Kindî'ye ait. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) şu sözünün de buna delalet ettiğini düşünüyoruz: *“Şu iki niteliğe sahip insana ancak gıpta edilir. (Haset edilmez.) Allah'ın kendisine verdiği malı, Hakk yolunda harcayan kişiye ve Allah'ın kendisine verdiği hikmet ile yaşayan, ona uygun davranan (yakd' biha) ve onu öğretenedir.”*

Hz. Âdem'den itibaren gelen ilahi bilgileri hayata geçirmeye çalışan bütün peygamberler kendilerine verilen hikemî bilgiyi hayata geçirmişler, ona uygun yaşamışlar ve yaşanması için örnek/öncü olmuşlardır. Onlar, öğreterek uygulayan

seçkin örnek insanlardır. Bu nedenle “hikmet yani felsefe bir hayat tarzı” diyenler de vardır.

Buradaki hikmet kavramı, insanlığın bütün birikimini içerir, çünkü “ed-din”in farklı zaman ve mekânlarda farklı dil ve farklı kavimlere gönderilen ilkelerinin hayata geçiriliş şekillerini, yol ve yöntemlerini kronolojik olarak mukayeseli ve eleştirel bir şekilde okumaya “teorik/nazari felsefe” denilir. Bu bilgilenmeye uygun olarak yaşamaya da “pratik/ameli felsefe” denir. Dilerseniz bu konuyu biraz daha açalım.

Hikmet, Bilgilerin Eyleme Geçirilmesidir

Hikmet kelimesinin “hükm”den türediğini ve bu kelimenin ıslah maksadıyla bir şeye engel olmak, iyiliğin elde edilmesine çalışmak, idare etmek, hükmetmek anlamlarına geldiğini düşünecek olursak, hikmet sahibi kişiye de “hakim” diyebiliriz. Bu bağlamda hakim, iyiliğin temini için kötü bir şeye engel olmaya karar veren kişidir. Başka bir anlatımla ilim ve derin kavrayış sahibi/bilge kişidir ki bu, insanın mevcudatın hakikatlerini bilip hayırlı işleri tercih etmesi ve yapmasıdır.

Hikmetin, nübüvvet (peygamberlik) anlamı da vardır. Kur'an-ı Kerim'de Bakara suresi 251. ayette; *“Allah, ona (Davud'a) hükümler ve hikmet verdi.”* denilir. Ayrıca *“Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın ayetle-*

Bir düşünce gücü olarak “hikmet”e sahip olmak; külli varlıkların hakikatini bilmek, bu bilgiyi hakikat doğrultusunda kullanmak ve ona uygun yaşamak demektir.

rini okuyan, onları arındıran, onlara kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur.” (Âl-i İmrân, 3/164) ayeti de bu anlama işaret eder.

Ve tabii ki hikmet, faydalı ilimdir, edep, ahlak ve nasihatlerle ilgili güzel sözlerdir. “Hikmetin başı Allah korkusudur.” sözü ve “Hikmet, müminin kaybettiği malıdır. Nerede bulursa alsın.” hadisiyle bu kastedilir. Hikmet, hayatın uygulamalı davranış kurallarını belirleyen, insanın yapması veya yapmaması gereken ahlak kurallarını oluşturandır. Bu çerçevede hikmet, İsrâ suresinde belirtildiği üzere, Allah’ı birlemek ve O’na ibadet etmekten başlar; ana babaya iyilik, yakınların, yetim ve yoksulların haklarını vermek, malını ölçülü harcamak, sözünde durmak, işlerinde adaletli olmak, hak ve vazifelere riayet etmek, teccüssüte bulunmamak, kendisini ilgilendirmeyen hususların ardına düşmemekten yürürken böbürlenmemeye kadar bir dizi sosyal davranış ilkesini içerir. Özetle söyleyecek olursak hikmet, inancın gereği olarak edinilmiş bilgilerin eyleme geçirilmesidir.

Hikmetlerin hikmeti olarak felsefe ile “philo-sophia” yani bilgi severlik olarak felsefe arasında bir fark var mıdır?

Bu bilgiler ışığında, Müslüman filozofların düşünce eyleminin pratiğe geçirilmesine neden hikmet dediklerini ve bu terimi neden öncelikle daha iyi anlıyoruz.

Nitekim İslam felsefesinin teşekkülünde önemli bir role sahip Yakub b. İshak el-Kindi’ye göre insanın amacı mutlu (huzurlu ve verimli) bir hayat yaşamak, bunu engelleyen her türlü tutum ve davranıştan uzak durmaktır.

Bunu temin edecek olan da “hikmetlerin hikmeti”, sanatların en üstünü olan felsefedir. Çünkü felsefe, insanın kendini bilmesini sağlayan bilgileri verir, çünkü nefsin felsefe ile disipline eden kişi akli, ruhi, ahlaki etkinliklerde bulunur, olgun/kâmil biri hâline gelir. İbn Rüşd’e göre bu “düşünen nefsin nihai kemale ulaşmaya kadar yetkinleşmesi” dir. Dolayısıyla bu ilim fayda bakımından en üstün derecede olandır. Çünkü onun bilgisi sayesinde uzak sebepler ile varlıkların bilgisi elde edilir ki bu, insan bilgisinin nihai amacıdır.

İşte tam bu noktada felsefe ve metafizik disiplinlerinin alanlarını tespit etme imkânı ortaya çıkar. Çünkü hikmetlerin hikmeti olarak felsefe ile “philo-sophia” yani bilgi severlik olarak felsefe arasındaki farka dikkat etmek gerekir. Daha anlaşılır bir şekilde ifade etmek gerekirse bilgelik terimi burada filozoflar için “hakim” veya “hükemâ”ya, felsefenin kendisi için de “hikmet”e dönüşmektedir. Nitekim Huneyn b. İshak’ın *Nevâdirü’l-felâsife* adlı eserinde de hükemâ, filozoflar anlamında kullanılır. Bununla birlikte bir de hikmetlerin hikmeti olan felsefe tabiri vardır ki bu da felsefenin başka bir branşına yani “metafizik”e ya da “tılsımlı taş”

işaret eder. Kindi’nin, felsefenin en yüksek seviyesi olarak metafiziği “hikmetler hikmeti” olarak adlandırmasından hareketle bunu söylüyoruz.

Bu farkı fark ettiğimizde kelam disiplininin, tabii varlıkların ilk illeti, illetlerin illeti, mebdelerin mebdeci olan Allah hakkında araştırma yapmasıyla diğer ilimlerin mebdeini araştıran ilk / gerçek felsefenin farkı da belirginleşir. Mutlak hikmet, denilen budur. Bu, hikmetlerin hikmeti olan metafizik disiplinine karşılık gelir. Bir sonraki yazıda bu ayrımı biraz daha netleştirerek okuyacağız, nasipse.

Andrea Hirata*Çeviren: **Nurzakiyah Komarudin****BABA**

Amiru: "Pardon hanımefendi. Yanlış saymadıysam bunların toplamı bir milyon altı yüz bin rupiahtır. Eksik ise bana söyle. Fazla ise devlete bağış olsun." Gülümseyerek rehin makbuzunu uzattı.

Kasadaki hanımefendi, küçük çocuğun parmaklarının her tarafının yara bandı ile sarılı olduğunu görünce sersemlemişti. Amiru'nun dışarı fırlayan damarlarla dolu sert ellerine iyice baktı.

"Rehin bıraktığın radyoyu almaya mı geldin?"

"Evet hanımefendi. Babamın radyosu."

Kasadaki hanımefendi, önünde duran genç çocuğun, babasının radyosunu geri alabilmek için neler yaşadığını bilmez.

"Baban bu radyoyu dinlemeyi çok mu seviyor?"

"Hem de çok."

"Bunu geri alabilmek için bir işte mi çalışıyorsun?"

Amiru gülümsedi.

"Ne iş yapıyorsun?"

Amiru bir daha gülümsedi!

Kasadaki hanımefendi, "Ben de o radyoyu dinlemeyi çok seviyorum." dedi ve elini çocuğun elinin üstüne koydu. Amiru ile aynı yaşta çocuğu vardı. Hanımefendi makbuzu alıp rehin eşyaların toplandığı arka odaya gitti. Çok geçmeden elinde radyoyla geri geldi. Amiru heyecandan titriyordu.

Hanımefendi radyoyu uzatır uzatmaz Amiru hemen onu kucağına aldı. Etrafındaki insanların garip bakışlarını hiç önemsememişti. Kasadaki hanım ne diyeceğini bilemedi, çok duygulanmıştı.

Amiru, bisikletini park ettiği yere doğru hızlıca gitti. Bisikletin arka koltuğuna radyoyu sıkıca bağladı, hemen pedala çevirmeye başladı. Pazarın kalabalıklarını yararken hiç ardına bakmıyordu. Köylerden geçti ve sonra uzun bir yola girdi. Sağda ve solda sadece geniş ve sessiz çayırlar vardı. Amiru, ellerini bisikletin gidonundan kaldırıp havada genişçe yaydı. Rüzgâr yüzüne vurdu.

Arkaya dönüp gülümseyerek radyoya baktı. Radyo da ona gülümsedi.

"Çok uzun bir zamandan sonra seni ancak şimdi alabildim Mr. Phillip, affet beni."

"Ah, önemli değil Amiru."

"İş bulmak çok zormuş."

"Anladım. Beni kesin alacağını biliyordum zaten."

B a ş k a
S e s l e r

* 1967 yılında Endonezya'nın Gantung şehrinde doğan Andrea Hirata, pek çok ödül alan *Laskar Pelangi* (Gökkuşağı Askerleri) kitabının yazarıdır.

BAŞKA TÜRLÜSÜ MÜMKÜN MÜ?

HİLAL KOÇ HANCI

İnsan, hayata bir pencereden bakar ve bu pencereden gördüğü manzaranın hayatın gerçeği olduğuna kendini inandırır.

Oysa gerçek öyle değildir. Huzur kadar karmaşa, imkân kadar yoksunluk da gerçek hayatın bir parçasıdır. ”

Yıllar önce okuduğum bir öykü, hayatında değişiklikler yapmak isteyen bir adam ile doğaüstü güçlere sahip birinin karşılaşması üzerine kurgulanmıştı. Gökhan, sahilde oturmuş kara kara ne kadar mutsuz olduğunu düşünmektedir. İşini sevmemektedir, herhangi bir risk almasını gerektirmeyen, kişisel gelişimi için de katkısı olmayan evrak takibi işi oldukça sıkıcıdır. Bir an evvel bir şey yapmalıdır ama ne? O kadar derin düşüncelere dalmıştır ki bu esnada yanına gelip oturan yabancıyı farkına bile varmaz. Yabancı, merhaba, der ve sohbet başlarlar. Gökhan, yabancıya özellikle son zamanlarda yaşadığı sıkıntıları anlatır, hiçbir şeyin istediği gibi gitmediğini söyler. Yabancı, sükûnetini bozmadan dinler ve hiç yargılamaz onu. Sonra “Nasıl bir hayatın olmasını istedin?” der kesin bir ifadeyle. Gökhan, işi ile ilgili isteklerini sıralarken adam gözlerini kapatmasını ister ve inanılmaz bir şey gerçekleşir, hayalindeki dünyaya gözlerini açmıştır, her şey gerçektir ve Gökhan mutlu görünmektedir. Kurgu bu ya günler günleri kovalar ve genç adam bu yeni dünyanın gerçeklerinin can sıkıcılığını fark eder. İş iyidir ama sosyal hayatı önceki hayatına göre kötüdür. Samimi dostları yoktur, en yakınındaki insanlar bile ilk fırsatta onu yarı yolda bırakacak tiplerdir. Gökhan, yine sahilde oturmuş denizi izlemektedir, yabancı gelip yanına oturur. O yakınmaya başlar, böyle olacağını az çok tahmin eden yabancı şimdi neyin

değişmesini istediğini sorar. Gökhan, iki hayat tecrübesinden sonra eksik kalan yerleri de sıralayarak yeni bir hayal kurar ve gözlerini kapatır. Film şeridi gibi gözünün önünden akıp giden bu yeni dünyada ilk başta her şey yolunda görünmektedir ama unutulmuş bir şey hatırlanır “her zaman her şey dört dörtlük olmayabilir”. Bu sefer de Gökhan’ın başı sağlık sorunlarıyla derttedir. Günlerce hastane odasından dışarı çıkamaz, bitip tükenmek bilmeyen ağrılar, uykusuz geceler... Ne ailesi ne dostları ne de kazandığı paralar onun acısını hafifletebilmektedir. Günler geçer, ayakta tedavi edilmek üzere taburcu olur ve soluğu sahilde alır. Böyle beş altı yeni dünya sahnesi yaşandıktan sonra sahilde oturan Gökhan’ın yanına yabancı tekrar gelir, genç adam artık başa dönmek istediğini söyler ve ân içinde ân açılır da genç adam, kendini yabancı ile karşılaştığı ilk günü yaşarken bulur.

Bu kurgu, kimi zaman bir filme kimi zaman romanlara konu olabilen bildik bir hikâye aslında. Mükemmeli aramak ve istemek doğamızda vardır. Birçok insan, hayatının herhangi bir döneminde benzer sorgulamalar yaşar. Ailesini, eğitimini, yaşadığı şehri, içinde bulunduğu toplumu sorgular. Bundan daha iyisi olmalıydı, ben bunu hak etmiyorum serzenişleri de zihinlerde uçuşur. Sanki bir şablon vardır da o şablona uymayan parçalar insanın hayatını zehir ediyordur.

Peki, bu şablon nasıl oluşur, bir şeyin daha iyi olup olmadığı hangi referans değerine göre belirlenir de insan “daha iyisi”ni düşünür? Soruları arttırabiliriz. “İyi bir meslek sahibi olmak” cümlesi nasıl bir anlam içerir, herhangi bir meslek kime ve neye

göre “iyi” sıfatını hak eder? Kazanılacak ücret mi, toplumdaki saygınlık mı ya da insanlara faydalı bir iş kalemi olması mı, nedir iyilikten kasıt?

Yaşadığımız toplum, okuduğumuz kitaplar, izlediğimiz programlar, takip ettiğimiz fenomenler farkında olsak da olmasak da birtakım bilgiler yükler zihinlerimize. Tercihlerimiz ve beğenilerimiz bu bilgilere göre şekillenir. Çok değil yakın bir zamana kadar insanların beğenilerini yakın çevresi ve ilgi alanları belirliyordu. Şimdilerde ise iletişim araçlarının yaygın bir biçimde kullanılması, dünyanın bir ucunda yaşanan ve kabul gören tercihlerden bile haberdar olabilmemizi sağladı. Birçok bilgiye bu şekilde ulaşmak olumlansa da gördüklerimizi kendi hayatımıza rahatlıkla uyarlayabileceğimiz algısı birtakım sorunları da beraberinde getirdi. Birçok kişi için mevcut durum ve yaşamak istediği hayat arasındaki makas açıldı. Hayatımız ile ilgili harika bir tablo hayal ediyoruz. Başrol oyuncusu olarak kendimize en güzel rolleri biçiyoruz. Ancak o tablonun gerçekleşmesi için neler yapmamız gerektiğini çok da planlamıyoruz. Ya da o mükemmel tabloya ulaştığımızı düşündüğümüz insanların hayatlarındaki sorunlardan haberdar değiliz de fotoğrafın sadece istediğimiz tarafını görüyoruz. Oysa hayat dediğimiz şey dinamik bir yapıya sahip ve olumlu olumsuz her türlü aksiyona müsait.

Farz edelim bir hayalimiz var ve gerçekleştirmek için her türlü planı yaptık, gece gündüz çalıştık çabaladık ama günün sonunda o hedefe ulaşamadık. Bu nokta karalar bağlayıp ah vah edilmesi gereken nokta mıdır? Üzülme, hayal kırıklığı yaşamak en

doğal tepkilerdir. Ama bunu hayatın tamamına yaymak, genel bir umutsuzluğa kapılmak hayatın gerçeklerini görmezden geldiğimiz noktadır.

Olaylara yüklediğimiz anlamlar hayata bakışımızı etkiler. Eğer birtakım şeylerin hayatımızda var olması bizi çok rahatsız ediyorsa onlara bakış açımızı değiştirmeliyiz belki de. Bunu söylemek kolay olsa da uygulamak zaman alabilir. İnsan, hayata bir pencereden bakar ve bu pencereden gördüğü manzaranın hayatın gerçeği olduğuna kendini inandırır. Oysa gerçek öyle değildir. Huzur kadar karmaşa, sağlık kadar hastalık, imkân kadar yoksunluk da gerçek hayatın bir parçasıdır. Gökhan’ın hikâyesinde de gözler önüne serildiği gibi kimimiz yaşadığımız şehirden, kimimiz mesleğimizden, kimimiz de maddi sorunlardan şikâyetçiyiz. Dikkatimiz rahatsız olduğumuz konulara yoğunlaştığı için belki de hayatımızda gözden kaçırdığımız güzellikler vardır. Belki de gözden kaçırdıklarımızı görmeye çalışmak ve başımıza gelen de vardır bir hayır, diye yorumlamak “en iyisi”dir.

Yaşadığımız ve bizi üzen herhangi bir konunun hayatımızın tamamı içinde nasıl bir anlama sahip olduğunu o an için fark etmeyebiliriz. Bu nedenle işin içinden çıkamadığımızı düşündüğümüz zamanlarda bakış açımızı değiştirip hayatımıza “*Hakkınızda hayırlı olduğu hâlde bir şeyden hoşlanmamış olabilirsiniz. Sizin için kötü olduğu hâlde bir şeyden hoşlanmış da olabilirsiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz.*” (Bakara, 2/216) ayetinin penceresinden bakmak bize iyi gelecektir.

SİZDEKİ KARŞILIĞI

ALMANYA

nazifenur karakale

Merhamet kelimesi sözlükte “acımak, şefkat göstermek” gibi manalara gelmekte ancak bu duygunun iki kelime ile kolayca açıklanabileceğini düşünmüyorum. Sahi merhamet kelimesi bize neyi çağırıyor? Eminim ki her birimizin tecrübeleri çok farklı olmuştur. Ve düşünüyorum bu duygu ile ilk ne zaman karşılaştığımı. Hemen aklıma annem geliyor. Sanırım bu duyguyu ilk annelerimizden öğrenmişizdir. Narin ve korumasız olan bir canlıya yani Allah’ın emaneti olan bir bebeğe merhameti, şefkat göstermeleriyle öğretiler. Sonra düşünüyorum bu duyguyu ben sadece annemden mi öğrendim? Hayır! Babamdan da anne ve babalara karşı şefkat göstermeyi öğrendim. Bu dünyadan göç etmeden önceki son yıllarında babamın dedemi Allah’ın bir emaneti olarak görmesinden ve ona karşı olan güzel muamelesinden öğrendim büyüklere karşı merhameti. Ve o zaman şu ayet-i kerime canlandı gözümde: “Onlara merhametle ve alçak gönüllülikle kol kanat ger. ‘Rabbim! Onlar nasıl küçüklükte beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster.’ diyerek dua et.” (İsrâ,17/24)

saira ashraf

Merhamet, insan doğasının en güzel yönlerinden biridir. Başkalarına karşı iyi olmanın en kolay yolu, ama aynı zamanda en yararlı ve değerli yoldur. Nezaket göstermek ayrıca bize minnettarlık kazandırır ve aynı zamanda insanlara da aynısını yapmaları için ilham verir. Mesela, yolda yürürken başkalarına gülümsemek, yaşlıların yoldan geçmesine yardım etmek, yakınlarımıza nedeni olmadan sarılmak ve uzakta kalanları bir iki dakika arayıp onların sağlıklarını ve günlük hayatını sormak, arkadaş ya da iş arkadaşlarına iltifat etmek, çocuklarla oynamak, onlara yeni şeyler öğretmek vs. Bunlar bir yana kendimize vakit ayırıp bir şeyler yapmak da kendimize merhamettir.

PAKİSTAN

MERH

KAMBOÇYA

SANAS KUB

Nerede merhamet varsa orada mutluluk vardır. En güzel merhamet yetimlere, çocuklara, fakirlere olandır. Bazen de karşımızdaki kişiyle hiçbir bağımız olmasa da ona merhametimizle şefkatimizle yol gösteririz. Kimi zaman duamızda yer veririz. Kimi zaman bir gülümsemeyle içini ferahlatırız. İnsanın birbirini anlaması kolay iş değildir. Ancak insan merhametiyle başkalarını daha rahat anlayabilir. Onların sorunlarını çözmeye yardımcı olabilir.

TÜRKİYE

KADER KÖMÜRCÜ

Çamurumuza konmuş en güzel fikir taşlarından biridir merhamet. Bu taş, yüreğimizin tam ortasında durup etrafına hâleler saçan bir yıldız gibi ışımaktadır. Bazen yırtık bir çocuk ayakkabısında, bazen burnu kırmızı bir dilencinin yüzündeki çiziklerde beliriverir. Bakar durur size nemli gözlerle, ağladı ağlayacak.

Yaş aldıkça şekil değiştirir merhamet, yol alır, yol bulur, takılıp düşer, iyileşir, bazı zamanlar kaybolur. Çocukken dünyanın bütün söküklükleri bu hissin dikişiyle tamir olacak gibidir, bu yüzdendir ki çocukken daha çok inciniriz.

Çünkü bizim dikişimiz her sökükte tutmaz, duyulan merhamet kuvvetli olsa da dünya gerçekleri iplerimizi küçüklükten koparır, bizler de merhametimizin başka suretleriyle devam ederiz yolumuza.

Gençlik çağımızda ikinci tekmesini yer yıldızımız, sönükleşir, kara deliğe dönüşmesi an meselesidir. Sadece dünyanın bizim dikişimizle tamir olamayacağını değil, hiçbir yıldızın tek başına dünyayı aydınlatamayacağını da öğreniriz. Böylece manasını yitirir, yetişkinlikte saklanması gereken bir kusur sayılır merhamet. İnsan büyüdükçe merhametini, insancıl yanının en parlak ışığını kaybeder. Ücralara saklanır, dillendirilmez. O koca taş, yüreğimizin ortasına konmuş yıldız, tuzla buz olur. Parçalanan taş, yüreğimizin her yanına yapışır, yerleşir. Artık taştandır kalp, diğer bütün güzel duygular da merhametin yokluğuyla azalır.

Merhameti şimdilerde tanımlayacak olursak çok uzaklarda, dağ yamaçlarında yaşayan nadide bir gül. Bulmak da zor koklamak da.

Ölüm (ün) Şairi veyahut Tanzimat'tan
Bir Göz:

ABDÜLHAK HAMİT TARHAN

CANAN OLPAK KOÇ

Gittiği her yerde gurbetle ölüm Hamit'in peşindedir. Yeni yerler görmenin sevinci çoğunlukla sevdiklerini kaybetmenin sarsıcı duygusuyla birleşmiştir. ”

Türk edebiyatında dört dönemin rüzgârını görmüş ancak özgün çizgisini yakalamış olan Şair-i Azam sıfatıyla meşhur Abdülhak Hamit Tarhan, İstanbul'da 2 Ocak 1852'de dedesine ait bir köşkte doğar. 1937'de vefatına kadar son günlerini geçirdiği İstanbul'un meşhur yerlerinden Cercle d'Orient'se ona, dedesinin köşkü kadar rahat ortam sunan bir sosyal mekândır. Fakat köşkte başlayan ve modernleşmeyle ihtiyaçları artan yeni insanın sosyal tarafına hizmet eden bir başka köşk benzeri mekânda biten bu hayat, âdeta pamukların arasına yerleştirilmiş dikenlerle kanaya kanaya geçmiştir.

Doğum ve ölüm yılları arasındaki yüzyıla bakıldığında Hamit'in, imparatorluktan millî devlete geçişi görmüş âdeta "Tanzimat'ın gözü" olmuş bir edip olduğu anlaşılır. Bu gözün her devrin şahitliğini yapabilecek tecrübeye sahip olduğu kolaylıkla fark edilir. Tarihçi bir babanın, Hayrullah Efendi'nin oğlu olması yanında kader onu Kafkasya'dan kaçırılıp İstanbul'a bırakılan Münteha Nasip adlı bir annenin kucığına bırakır. Tarhan'ın coğrafyayla imtihanı ne gurbette olan bir anneye ne de 1865'te Tahran'a elçi tayin edilen babasıyla beraber İran'a gitmesiyle sınırlıdır. Ağabeyinin aldığı görevler nedeniyle Hamit de henüz küçük yaşlarda farklı ülkelere gider hatta ilköğretim deneyimlerine buralarda başlar. Yurda dönünce de babasının yabancı elçiliğe tayini nedeniyle İran'a gider. Ne var ki tayinden bir yıl sonra Hayrullah Efendi Tahran'da vefat eder. Çocuk yüreğini sarsan baba kaybı Hamit için ölüm temiyiyle ilk ciddi karşılaşmadır. Lakin Hamit'in İstanbul'da başlayan Paris'te devam eden düzenli, dağınık fakat yaşlılarına göre farklı hocalarla karşılaşmasıyla güçlenmesini sağlayan tahsili, hayata mukavemet noktasında ona destek olur.

Babasının vefatı onun iş hayatına erken dâhil olmasına sebep olsa da kısa sürede devrin önemli edip babaları olan Samipaşazade Sezai, Namık Kemal, Rezaizade Ekrem ve Mizancı Murat'ın çevresinde yer alır. Henüz yirmi iki yaşındayken de Edirne'de Fatma Hanım'la evlenir. Bir yıl sonra ilk çocuğu Abdülhak Hüseyin doğar. Genç anne Fatma Hanım eşiyile beraber Paris, Bombay gibi şehirlerde kaldıktan sonra İstanbul'a dönecek ve kayınvalidesi gibi ömrünün büyük kısmını gurbette tamamlayacaktır.

Abdülhak Hamit, İstanbul'da kısa süreli memuriyetlerin ardından küçük yaşlarda edindiği yurt dışı deneyimlerinin de etkisiyle konsolosluklarda görevlendirilir. Bombay şehbenderliği (konsolosluğu) yıllarında Hindistan'ın tabiatından oldukça etkilenir. İngiliz sömürgesi altındaki Hintliler, ülkenin ilginç âdetleri ve yaşayışı şairi düşündürür. Neredeyse elinden kalemi düşürmeden yaşama-ya başlar. Rezaizade Mahmut Ekrem başta olmak üzere İstanbul'daki tanıdıklarına mektuplar yazarak gördüklerini ve yeni şiirlerini yazar, gönderir. Hindistan insanı dehşete düşüren bir tabiata sahiptir. Şairi tabiatla tanıştıran bu ülke "Kürsî-i İstiğrâk", "Külbe-i İştîyâk" ve "Zamâne-i Âb" gibi birçok şiirinin ilham kaynağıdır. Yeni konu ve anlatım biçimi itibarıyla bu şiirler Hamit'in şairliğini pekiştirecektir. Ancak onu her kesimden okurla karşılaştırıp hemdert edecek şiiri "Makber" in sırası yaklaşır. Henüz yirmi altı yaşında olan karısı Fatma Hanım veremdir. İstanbul'dan gelirken yanında getirdiği hastalığı Bombay'da ilerler. Oysa eşi onun sağlığına Hindistan'ın iklimi

iyi gelir diye düşünerek bu göreve talip olmuştur. Hatta Bombay'a giderken Midilli'ye uğrarlar ve Hamit orada edebî babası Namık Kemal ile görüşür, konuşur. Ne var ki umdukları gibi olmaz. Hastalık ilerleyince tekrar İstanbul yolu görünür. Fakat İstanbul'a varamadan hastalığın şiddetlenmesiyle şairin ağabeyinin vali olduğu Beyrut'ta konaklamak zorunda kalırlar. Beyrut, şairi ölümlerle bir kere daha yüzleştirir, karısı Fatma Hanım 1885 yılında vefat eder. Artık şaire yalnız Tahran değil Beyrut da makber yeridir.

Hamit, İstanbul'a döner ama orada kalamaz. Görevleri devam eder. Londra'da başkâtipliğe tayin edilir. İngiliz sömürgesindeki Hindistan'ın ardından Londra da Hamit'i tabiatın bir başka görünüşüyle karşı karşıya bırakır. Özgürlük duygusu "Hyde Park'tan Geçerken" şiirinde kendini gösterir. Londra'da ikinci eşi Nelly Clower ile evlenir. Ne var ki Brüksel'de görev yaparken ilk eşi Fatma Hanım gibi verem hastalığına yakalanan Nelly Hanım'ı da 1911'de kaybeder. Cemile Hanım'la kısa süreli evliliğinin ardından son eşi Lüsyen Hanım'la aradaki ayrılık süresi hariç tutulursa kendi ölümüne dek sürecek son evliliğini yapar. 1937 yılında İstanbul'da vefat eder.

Tiyatroları, şiirleri ve hatıratıyla özetlediği 86 yıllık yaşamı birçok ibretlik hadiseyle doludur. Uzun ömürlü olması, devirleri önemli şahsiyetleriyle beraber tanınmasını sağlar. Şairlik kudreti yanında Şair-i Azam ya da Dâhi-i Azam diye anılması, devirlerin hepsinde şairliği kudretiy-le var olmasındandır. Şinasi'nin "yeni

şiir" arzusu asıl sesini onda bulur. "Sahra" şiiri konusuyla tabiatın şiirde görünmesini sağlar. Tiyatrolarında da benzer öncü yenilikler görülür. Aşk, ölüm, ahiret, tabiat, insanın tarih ve vatan karşısında duyusu, metafizik onun kalemiyle eserlerinde tartışılan konular olur.

Çok okuyan mı çok gezen mi sorusunun cevabını gezenden yana verebilmeyi sağlayan bir hayat sürer. Seyahatleri sayesinde gittiği yerlerde aldığı eğitimlerle Fransızca ve Farsçayı iyi öğrenen Hamit sahne sanatlarını izlemiş, tabiatın yalın hâlini gözlemlemiştir. Ancak gittiği her yerde gurbetle ölüm peşindedir. Yeni yerler görmeyi sevdiği çoğunlukla sevdiklerini kaybetmenin sarsıcı duygusuyla birleşmiştir.

Hamit, çok şey görmeyi, tabiatla iç içe gözlem yapmanın önemini ve hayal gücüne etkisini şiirlerine yansıtır. Yalnız tabiatı değil döneminde Avrupa'da bile yeni yeni ortaya çıkan türleri bizzat yerinde izleme fırsatı bulur. Ağabeyi ile 1863'te çıktığı Paris yolculuğunda Napoli'ye uğrarlar ve orada opera seyrederek. Yurt dışında eğitim öğretim hayatına başlamak onun çocuk ruhunu zedelemiştir. Uyum konusunda zorluklarla karşılaşır, çocukça hareketlerinin ardından çocuklar arasında ona "korkunç Türk" denildiğini hatıratında yazar. Çocuk ruhu gurbete alışmamıştır. İlk hislenmeleri de bu dönemlere denk gelir. Farklı dine mensup arkadaşlarıyla anlaşılıyor görünse bile yaşadığı çelişkiyi anlatır. Hatta zaman kullanımları bile farklıdır. Arkadaşlarının inancı gereği dua ettikleri zamanlarda gördüğü manzara

çocuk Hamit'in muhayyilesini sarsar. Çünkü ne onlar gibi dua etmekte ne de kendi imanına göre hareket edebilmektedir. Belki ilk aşklarının erişemeyeceği kişiler olması tam uyum sağlayamadığı ortamdan kaçışın bir yolu gibidir.

Gurbet, ölüm gibi zorlu imtihanlarla geçen gençliğinin devamında yirmi iki yaşında ilk ciddi eserlerini yazmaya başlar. *Macera-yı Aşk* adlı piyesi o kadar beğenilir ki dönemin önemli devlet adamı ve ediplerinden Ahmet Vefik Paşa'nın dahi dikkatini çeker. Paşa, Hamit'e millî örflerin, âdetlerin işlendiği, atasözlerimizin yer aldığı eserler yazmasını söyler. *Sabr ü Sebat* tiyatrosu bu tavsiye üzerine yazılır. Ancak şair o kadar ciddiye almıştır ki tavsiyeyi, eserin kimi sayfası neredeyse tümüyle atasözleriyle kuruludur. Rumeli köylerini anlatır. Geleneksel halk tiyatrosunun yorumlanmış biçimi de sayılabilecek eserde, evlilikleri uygun görülmeyen iki gencin sabrederek aşklarını nasıl korudukları anlatılır. Karagöz oyunlarında duyulan isimler burada da vardır. Karagöz Cemil, Burunsuz Hasan Çavuş, Hımhım Mümtaz gibi yakıştırmalar halk ağzından tiyatro metnine taşınır. İlk eserle başlayan tecrübe *İçli Kız*, *Duhter-i Hindu* ile devam eder. Zannedilenin aksine Hamit, *Duhter-i Hindu*'yu Hindistan'dayken yazmaz. 1876 yılında Hindistan'ı henüz görmeden bir Hint tablosundan aldığı heyecan ve ilhamla yazar. İngilizlerin yaptığı zulme karşı doğal haklarını savunan Hint halkı onun kaleminde sesini duyurur. Şairin hayatındaki mesafeler arası uzaklık tiyatrolarının konusunda da karşılığını bulur. Yalnız coğrafya değil tarihî dönemler de aniden uzun atlama yoluyla yerini bir başkasına bırakır. Yaşadığı zamanın farklı coğrafyalardaki sorunlarını dile getiren şair, bir bakarsınız Asur tarihine gider. *Sardanapal* adlı piyesinde derdi Asurlulardır.

Paris'te sefaret kâtibiyken İspanya tarihine yol alır. *Târik yahut Endülüs Fethi*'ni yazar. Kendini önceki öncü isimlerle boy ölçüşebilecek denli güçlü hisseder. Molière ve Racine'le birlikte adı anılan, 17. yüzyılın en büyük üç Fransız tiyatrocusundan biri olan Pierre Corneille'nin eseri *Le Cid*'e nazire yazar. Nazire, benzer şekilde verilen karşılık demektir. Fransız tiyatro sanatının şahıkası kabul edilen bir esere karşılık yazmak öz güven isteyen bir şeydir ve bu Hamit'te vardır. *Nesteren*'i böyle yazar. *Le Cid*'de iki âşğın trajedisi ve İspanya'nın ulusal kahramanı Rodrigo Díaz de Vivar'ın aşkı için gösterdiği kahramanlıklar sonucu "El Cid" unvanını nasıl kazandığı anlatılır. Hamit'in tiyatrosu *Nesteren* ise Kabil hükümdarı Gazanfer'in kızı üzerine yazılmıştır. Eser, babası hilelerle öldürülen *Nesteren*'in bir genç kız olarak mücadelesini anlatır. Efsane ile modern anlatımın karıştığı bu iki eser, ediplerinin dil zenginliği ve hayal gücünü göstermesi bakımından mühimdir.

Ancak Hamit'i İslam dünyasında asıl şöhret sahibi yapan tiyatrosu *Târik* adlı piyesidir. Şiirlerle bezediği eserde İspanya'nın Müslümanlar tarafından fethi konu edilir. Kahramanlık duygusu hâkim olan eserde Abdülhak Hamit, Endülüs fatihi olarak bilinen Tarık bin Ziyad'ın kahramanlık hikâyesine doğru giden yaşamını anlatır. Tarık, efendisinin emri üzerine himayesindeki orduyla İspanya kıyılarına giden ve zafer kazanan cengâverdir. Müslümanların Avrupa fetihlerinin önünü açar Tarık'ın zaferi. İspanya artık Müslümanlarındır.

Ömrü gurbet ve ölüm metaforlarıyla iç içe geçen şairin şüphesiz en önemli eserlerinden biri "Makber"dir. Bir erkeğin eşine vefasını göstermesi yanında ölüm gerçeğine yaklaşımıyla

da bu şiir birçok hafızaya kendiliğinden kaydolmuş, bestelenerek kulakların tozunu almıştır. Şiirleri ve tiyatrolarıyla adı edebiyat tarihinde anılan Hamit'in kim ne derse desin en büyük ünü de bu şiirdir. Onun hisli yüreği genç yaşta hastalığa yakalanıp doğduğu yerlerden uzakta vefat eden karısının ölümüne dayanamaz, "Makber" yazılır. Sonraki eşlerinden biri de genç yaşta hastalanmış ve vefat etmiştir. Onun için de "Medfen" adlı şiirini yazar. Ölüm konusu aslında şiirde işlenen temel konulardan biridir. Ancak ölümle doğrudan karşılaştıktan sonra bunu kâğıda dökmek, kavramın üzerinde daha samimi konuşulmasını sağlamıştır. Medeniyet değişikliği kriziyle karşı karşıya olan Osmanlı şairinin ölüm karşısında hislenişi, ölümü yorumlayışı okura sunulur. Elbette ölüm bu dünyadan göçüp gidişin bir yoludur. Ardında boşluk bırakır ancak bu boşluk, imanla doldurulup teselli edilebilecek bir duygudur aynı zamanda. Çağdaşlarında tesellinin bu cepheden uzakta arandığı düşünülürse Hamit, her türlü serzenişine rağmen hâlen kendini ölümün hak olduğu gerçeği ile teselli eder. İman, gerilimi azaltır, teslimiyet şairin dizelerinde görülür. Şairin dediği gibi;

Eyvâh! Ne yer, ne yâr kaldı,
Gönlüm dolu âh ü zâr kaldı.
Şimdi buradaydı gitti elden,
Gitti ebede gelip ezelden.

Hayat ezelden gelip ebede giden bir yolculuktur. Abdülhak Hamit Tarhan da uzun ömründe çok sayıda şiir, tiyatro eseri bırakarak bu yolculuğunu tamamlamış ve gitmiştir.

BİR YAZI BİR ÇİZİ

ÇİZİM BÜŞRA KESKENDİR

“

İçimde bir duygu, gurbete benzer,
Dilimde bir türkü; uzun bir destan.

Ahmet Kutsi Tecer

GÜZEL NE GÜZEL OLMUŞSUN GÖRÜLMİYİ GÖRÜLMİYİ

ahmet melih karauğuz

Güzel Ne Güzel Olmuşsun

Çağımız kusursuz görünmenin, ideal vücut ölçülerine bürünmenin, son moda trendlerle insan içine karışmanın kutsandığı; yüzdeki bir lekenin, kaştaki bir fazlalığın, vücutta şekilsiz gözükken her şeyin lanetlendiği bir çağ hâline geldi. Özellikle sosyal ağlar üzerinden sosyalleşmeye başlayan insanlar, tüm kusursuzluğuyla insanların karşısına çıkmak için bedenlerini, yüzlerini, düşüncelerini dönüştürmek adına büyük bir çaba harcıyor. Bunun sonucunda tanımlanmış güzelliklerle, sınırı çizilmiş düşüncelerle zinciri kıramayan gençlerin ve büyük bir kısır döngüde yaşamaya başlayan insanların sayısı çoğalıyor ve hayat tüm renklerini, güzelliklerini, sürprizlerini kaybederek renksiz, tatsız ve rayhasız ama biçimlendirilmiş bir forma evriliyor. Adına yaşamak dediğimiz serüvenimiz hiç olmadığı kadar şekillendirilmiş ve gerçekten uzaklaştırılmış bir düzlemde akmaya başladı ve bu akış hızlanarak devam ediyor.

Güzel Ne Güzel Olmuşsun Görülme- meyi Görülme- meyi

Yoğun olarak kullandığımız sosyal medya ağlarında karşımıza fotoğraf-

lar düşüyor. Yemek fotoğrafları, insan fotoğrafları, sokak, kedi, köpek, gökyüzü ve daha nice. Her biri baktığımız gökyüzünden, geçtiğimiz sokaklardan, gördüğümüz insanlardan, sevdiğimiz hayvanlardan, yediğimiz yemeklerden pozlar içeriyor ama hiçbiri bizim gözümüzle gördüklerimiz gibi değil. Kusursuz bir güzele, bakmaya doyum olmayan bir enerjiye, daha önce hiç görmediğimiz çekiciliğe sahip bu fotoğraflar bizi kuşkuya düşürüyor.

Düşüğümüz kuşku, yaşadığımız hayatın renksiz, anlamsız ve tatsız olduğunu, gerçekten hayatı hakkını vererek, tadına vararak yaşamadığımızı, en önemlisi de gördüğümüz insanlardan fersah fersah uzaklıkta bir güzelliğimiz olduğunu bize fısıldıyor. Kuşkunun derin kuyusuna düştükçe tutunacak dallar arıyoruz. Bize kurtarıcı olarak gelen ilk dal, hayatı yaşamak için çaba harcamamızı söyleyen, tuttuğumuzda bizi değiştirmek için ama kendi istediği şekilde dönüşmeye zorlayan, yönlendiren; vücudumuzun, yaptıklarımızın, yaşadığımız hayatın anlamsız/değersiz/renksiz olduğunu söyleyen dal oluyor. Daha dibe düşmemek için o dal ne istiyorsa yapmaya başlıyoruz.

Önce dış görünüşümüzden başlıyoruz değiştirmeye, sonra gittiğimiz yerleri değiştirmeye, arkadaşlarımızı tuttuğumuz dalın bize söylediği gibi yanımızda güzel ve enerjik duranlardan seçmeye, tarzımızı o dalın bize söylediği gibi o ân hâkim olan tarza benzetmeye başlıyoruz.

Dijital ekranlarda karşımıza çıkan her şey, bizi dönüşüme zorluyor. Dönüştüğümüz kişi, dönüşmek istediğimiz kişi olmasa da dönüşmeye başlıyor ve günün sonunda bambaska bir kişi oluyoruz. Filtrelerin, efektlerin, tanımlanmış güzelliklerin, sınırlandırılmış arkadaşlıkların, sürekli bakılan ekranların, git gide daha da derinine düştüğümüz mutsuzluk ve tatminsizlik kuyularının esiri oluyoruz.

Güzel Kusurlu Olandır

Sosyal ağlarla hayatımıza giren filtrelerle birlikte artık her şeye bir sahteliğin arkasından bakmaya başladık. Hemen her fotoğraf rötuşlu, üzerinde oynanmış, gerçekte olmayan renkleri öne çıkarılmış bir hâlde karşımıza çıkmaya başladı. Bununla birlikte artık güzel algımız da değiştirmeye, gördüğümüzü beğenmemeye, olduğumuzla kavga etmeye başladık. Ancak unuttuğumuz şey, karşımızda

olanın sahte olduğu, sahip olduklarımızınsa asıl güzel olduğuydu. gün batımı, bir makinenin kadrajından hemen sonra bilgisayara aktarılıyor ve üzerinde uzun uğraşlar sonucu yapılan değişikliklerle parlak, sıcak, gerçekte olmayan bir şekilde karşımıza çıkıyor. Sanal olan bu süreç bir süre sonra hepimizce gerçek olarak kabul edilmeye başlanıyor ve sorun da burada başlıyor.

Filtrelerin arkasında karşımıza çıkan yeni görüntüler bizde bir eksiklik hissi doğuruyor. Özellikle selfie çılgınlığı, kişisel fotoğrafların algoritmalar marifetiyle daha çok öne çıkartılarak sürekli gözükmesi, daha çok beğenilmesi ve bireyin ön planda olma arzusuyla birlikte güzelin tanımı tamamen değişiyor, kusursuz bir güzellik arzusuyla kitleler kendi bedenini beğenmemeye başlıyor ve bu durum kitlesel bir beden dönüşümü sürecinin başlamasına sebep olan fitili ateşliyor.

2020 yılında dünyada yapılan bir araştırmada estetik ameliyatlarında yaşın 15-16'ya kadar düştüğü; özellikle burun, kaş ve yüz çevrelerinde yapılan estetik oranının arttığı ortaya çıkarken, bu sonuçlar bize, güzelliğin kusursuz olanda arandığı, kusurun güzelliğin önündeki en bü-

yük engel olduğu görüşünün hâkim anlayış olduğunu göstermektedir.

Özellikle selfie çılgınlığıyla birlikte insanların daha güzel görünmek için estetik ameliyatlara büyük paralar harcadığı, herhangi bir sağlık sorunu olmadan sırf güzel görünme kaygısıyla ciddi ameliyatların yaygınlaştığı bilinen bir gerçek. Bu kadar çok güzel olma arzusunda olan insanların sormadığı ve sorması gereken şey güzelin tanımının ne olduğu ve neye evrildiği sorusuyken, kimse bu soruyu sormamakta, kitleler bedenleri odağında kaygı, depresyon, stres yaşayarak hem ruhsal hem de bedensel anlamda çeşitli rahatsızlıkların pençesine düşmektedir.

Aslında güzel kusurlu olandır. Mutlak bir güzellik, bir yerden sonra çirkinliği var eder. Çünkü mutlak güzellik dengeyi bozacağı için, estetiği ortadan kaldıracak; kişi bedensel olarak sürekli güzel gözükmek için çeşitli operasyonlara maruz kalacaktır. Bunun sonucunda da da bitmek bilmez bir güzellik uğraşına, ameliyatlara ve sonu gelmez acıların başlayacağı sürece girilecektir. En nihayetinde güzellik algısını belirleyen filtreler değiştiçe, kişi ideal açılı/filtre/ışık üçgeninde kendini güzel bulmamaya devam edecek ve mutlak güzellik arzusu uğrunda, sadece kendi bedenindeki değişimlerle güzel ve anlamlı olanı aramaya devam ederek hayatını yaşamadan, hikâyesiz bir şekilde sona erecektir.

Filtrelerin Egemenliğinden Gerçeğe Dönüş

İçinde yaşadığımız zamanlar bir filtre çağıdır. Görsele dökülen hemen her şey, filtrelerin, ışık oyunlarının, açılal hilelerin altında görenlere ulaşır. Bütün bu süreçlerin nihaye-

tinde de gerçeğe dair algısı bozulan insan, bir hayalin, var olmayan bir simülasyonun peşinde koşarak güzel olana duyduğu açlığı bastırmaya gayret eder.

Ekranın arkasındaki hemen hiçbir görsel gerçeği yansıtmaz. Hiç kimse görsellerdeki kadar mutlu, kusursuz, enerjik değildir. Karşımıza çıkan gıda fotoğrafları hiçbir zaman var olmamış ve birileri tarafından tadılmamıştır çünkü hepsi bir kurgunun parçası olarak oradadır. Yaşadığımız, olduğumuz, yaptığımız ve kendi gözlerimizle gördüğümüz gerçektir ve bütün kusuruyla güzellik oradadır. Zira güzel, yaşanandır. Hayal edilen, arzu duyulan idealdir ve ideal hiç yaşanmamıştır.

Güzele erişmek için, gözlerimize inen filtre perdelerini yırtarak, gerçeğe kendi gözlerimiz, algımız ve iç görümüzle bakmamız gerekmektedir. Kodlar aracılığıyla bize ulaşan, sanalın egemenliğinde olan her şeyin simülasyon olduğunu unutmadan, kendi gerçeğimizi kabul edip onunla yaşama çabasını diri tuttuğumuz müddetçe güzel bize gelecek ve bizler güzeli bulacağız.

Güzele erişmek ve güzel olanı kurtarmak için güzelin kusurlu olduğunu ve kusurun gerçek hayatın bizzat kendisini oluşturduğunu unutmadan, dijitalin sanal ve kusursuz dünyalarında yolumuzu kaybetmeden ilerleyebiliriz. Yoksa güzel hep yitik, çaba da boşuna olacaktır.

KOKULU PARALAR

GÜLSÜM CEYLAN

Sevinlerinde, ükürlerinde
ve hüzünlerinde paralara kokular
sürerek dağıtmak babasından
kalma bir aile geleneğiydi.

Uğurlamaya gelenlerin ellerine sinen o
koku en çok neyi anımsatacaktı? ”

Elleri titreyerek bavulunun fermuarını kapattı. Ayağı yer sergisinin kalkmış kenarına takıldı. Gözleri de üzerindeki desene. Yutkunduydu. Son saatleriydi. Ruhunda ince bir sızı ve burukluk hissetti. Babası ile konuşmaları ve o sergide oynadıkları oyunlar geldi aklına, bir emaneti daha yüklendiğini fark edip babasına verdiği sözü hatırlayarak hızla kapıya yöneldi. Pasaportunu ve öğrenim belgelerini yerleştirdiği dosyayı son bir kez daha kontrol ettikten sonra çantasına özenle yerleştirdi. Valizini dış kapı hizasındaki duvara yasladı. Annesinin yeni aldığı ayakkabısına bakıp gülümsedi.

Babası yıllar önce bu kapıdan uzun bir yolculuğa çıkmış ve bir daha dönmemişti. Annesinin ve kardeşlerinin tatlı telaşlarına onun da ortak olmasını çok isterdi. Başka bir ülkede eğitim alma hakkı kazandığını bilse ne kadar sevinirdi. Akşam yemeklerinden sonra evlerinin tek odasında babasından dinlediği Anadolu hikâyelerini rüyalarında görmeye devam etti yıllarca.

Okuduğu okul, buldukları bölgenin tek lisesiydi. Bölgede okula gidebilen çocukların sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. Yaşadıkları yerin çıkışında durak gibi bir yerden bindikleri araçta her gün pek çok macera yaşarlardı ve tüm sıkıntıları gülümseyerek savarlardı. Yeter ki okullarına kavuşsunlar. Çünkü yaşanan bütün olumsuzluklar binaya girdikten sonra önemsizleşirdi.

Bir gün öğretmenlerinde daha önce görmedikleri bir heyecana tanık oldular. Elindeki beyaz kağıda bakarak gülümsüyor, neşeli sesiyle yüksek öğrenim için başvuru yapabilecekleri bir program hakkında art arda bilgiler veriyordu. Sınıfta bayram havası esmeye başlamıştı.

Başvuruya karar verme, mülakata çağırılma ve sonucu bekleme derken yaz ayının nasıl geçtiğini anlayamamıştı. Babasının emaneti, annesinin duasıyla birleşince nasıl da güzelleşiyordu hayalleri. Sonuçların açıklanmasını bek-

lemek zor geliyor lakin vatani için yapmak istediklerini düşündükçe, sabrını diri tutuyordu.

Kabul süreci hakkında e-posta haberinin gelmesi, müjdeyi kuşlardan beklemek gibiydi onun için... Büyükelçiliğe gelen haber müdüre, oradan okula ve öğrencilere ulaşacaktı. Her gecenin sabahında gökyüzünde aranmaya benziyordu sanki bu haberi beklemek... Güneşin evlere doluşmasından önce ilk kuş seslerinin semaya ulaşmasını duyar insan... Annesinin gözlerinde haberin gelmesinden önce yer edinen umut ve korku artık onun da gözlerinden yaş olup akıvermişti. Hazırlıklar yapılırken, vedalar da eklendi günlere. Hayırlı olsun ziyaretleri, hediyeleşmeler, sözleşmeler, büyüklerinin duaları ve nasihatleri valizine ilk yerleştirdikleri olmuştu. Belki de en çok bu anlara ihtiyacı olacaktı ülkesinden çok uzaklarda.

Valizi evin yakınına gelen araca taşımak için arkadaşları seferber oldu. Bir bayram havası kapladı toprak kokan sokakları. Kardeşleri arkasına saklanıp hüznelerini örtecek kuytu ararken annesi büyük bir tas içinde dağıtmak için hazırladığı paralara koku sürmeye çalışıyordu. Sevinçlerinde, şükürlerinde ve hüznlerinde paralara kokular sürerek dağıtmak babasından kalma bir aile geleneği idi. Emaneti emanet edenin, emanet edilene hürmetiydi bu. Bir de yüzleri gülen gözlerden akmaya meraklı yaşlar... Uğurlamaya gelenlerin ellerine sinen o koku en çok neyi anımsatacaktı?

Uzaklık arttıkça korkmak, yükseklik arttıkça ürpermek gerekirken, ülkesinden ülkesine ulaşan bir huzur vardı üzerinde. Evinden ayrılmış

olmanın burukluğu bir anda büyümenin cesaretine dönüşmüş, yeni insanlar yeni ufuklar eklenmişti hayatına. Yurt ortamı büyük mesafelerin anlamsızlığını bağırarak mini bir dünya gibiydi. Renklerden, tonlardan, seslerden ve dillerden oluşan harika bir cümbüş alanı, benden bize giden bir ırmağı andıran... Valizinin içinden dolabına yerleştirdiği tüm eşyalarında vatanından getirdiği kokular ve renkler ilk hâlleri gibi gülümsüyorlardı. Bir daha ne zaman döneceği belli olmayan bu yolculuk, yürümeye yeni başlayan bir çocuğun acemiliğini de barındırıyordu sanki. Nasıl davranacağını önce gözlemek sonra taklit etmek sonra da kendince uygulamak sırasını takip ediyor, bu sayede daha önce gelmiş arkadaşlarının tecrübelerine tutunmak alışmasını kolaylaştırıyordu.

Ailesini, memleketini özleyen arkadaşları ile konuşmadan birlikte ağlayabilmek, şehrin sokaklarını susar adımlarla merakla yürüme,

bilmediği bir yemeği tadarken aynı tedirginliği yaşamak, verilen bilgiyi anlamadığı hâlde anlanmış gibi yapıp sonra binbir çabaya düşmek aynı dili konuşmayı gerektirmiyordu. Yanlış telaffuz edilen bir kelimeye gülen arkadaşlarına karşı şaşkın şaşkın ama samimiyetle bakmak da...

Bursunu aldığı ilk gündü. İçerisinden bir miktarı ayırarak kalanını dolabının en güzel köşesine yerleştirdi. Defterinden bir sayfayı özenle zarf hâline getirerek yapıştırdı. Ayırdığı paraları düzelterek üzerlerine en sevdiği kokudan sürüp zarfa yerleştirdi. Ve kapattı. Cuma vaktine bir saat kala yurttan çıktı. Okulun yolu üzerinde bulunan vakfa uğradı. Elindeki zarfı oradaki görevliye gülümseyerek verip yola devam etti. Zarftan süzülen kokuya dalan görevli onun ardından uzun uzun baktı.

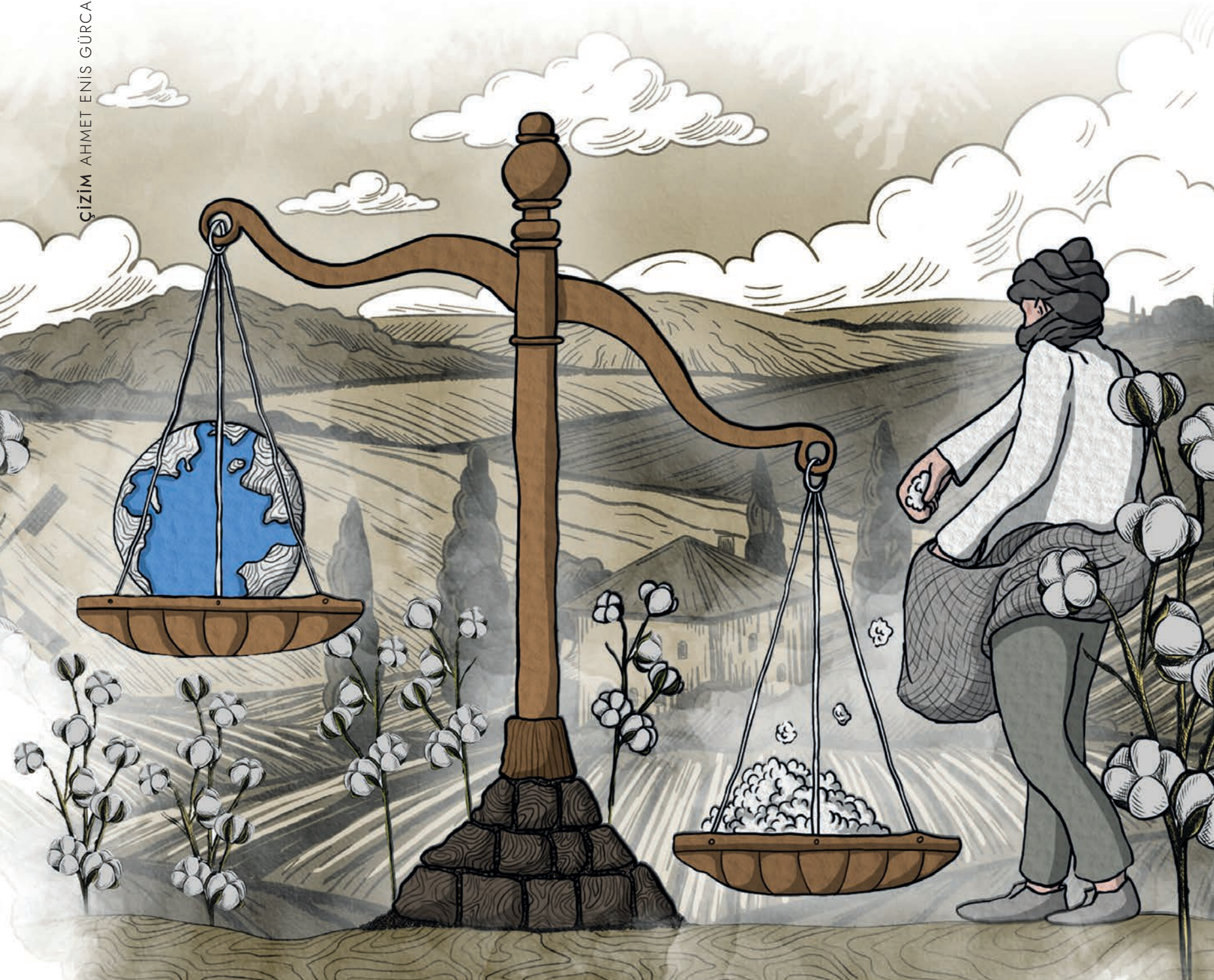
O kokunun göğü kapladığı gün armağan mıydı?

YOL OĞLU HÂDİ

HÜSEYİN AKIN

ÇİZİM AHMET ENİS GÜRCAN

İlbeyi derlerdi ona, asıl adı Boran'dı. Buraya gelmezden evvelki ismiydi Boran. Boran aşağı Boran yukarı hayli hırpalandığı için Adana'ya gelir gelmez ilk işi yedekteki ismini yürürlüğe koymak oldu.

Adana'nın sıcaklığı sadece alnını değil, elmacık kemiklerinden boyun altlarına, yüz çizgilerinden ense köküne kadar dağlamadık yer bırakmamıştı. Yanmaktan korlaşmaya fırsat bulamamış gibi susup duran ellerini hiç saymıyorum. Pamuk tarlasında beş dakikalık arada çatlayan dudaklarını su ile tanıştırdıktan sonra ağzındaki ıslaklığı gömleğinin yenine bir güzel silerken yorgun başını zorla kaldıran 18'inde olduğu hâlde ancak 14'ünde gözükken yanındaki gence yaklaşarak: "Nasılmış Kevakip, benziyor muymuş Afganistan'a, sizin oralara?" dedi.

Hiçbir söz söyleme mecali yoktu Kevakip'in, etrafa boş boş baktı. Ardından susma niyetini bozarak son nefesini verir gibi konuştu: "Ben ırgat nedir burada öğrendim ağabey?"

Bir sonraki cümleye hazırlanır gibi yaptı, ama başını öne eğip sustu. Sağ eliyle Kevakip'in sırtını sıvazladı İlbeyi.

İki sene önce İran üzerinden Van sınırını aşarak Afganistan'dan Türkiye'ye gelmişti Kevakip. Bir süre Bayburt, Gümüşhane ve Erzurum'un köylerinde çobanlık yaparak karnını doyurmaya, artanıyla da üç beş kuruş biriktirmeye çalışmıştı. Adana'da çalışan bir Afgan arkadaşının tavsiyesiyle çobanlığı bırakıp pamuk tarlasında aylıkçı işçi olarak işe başlamış, böceklerin istila ettiği tarlalarda uzun süre elleriyle toplamıştı pamuğu. Çünkü makine ile çalıştıklarında, makinenin iğneleri taşa çarptığında kıvılcım çıkarıp pamuğu ve makineyi yakabilirmiş. Memleketinden arayıp da hangi işte çalıştığını soranlara "beyaz altın" işinde çalıştığını söylerdi. Pamuk tarlalarında dolaşırken beyaz gelinlikler arasında olduğunu düşleyip uçsuz bucaksız hayallere daldığı da olurdu Kevakip'in.

Tarla sahibi Erzel Bey, her gün son model lüks arabasıyla gelip pamuk işçilerini şöyle uzaktan izleyip ustabaşına gerekli izahları yaparak çeker giderdi. Ustabaşı Melikşah Bey, tarla sahibi Erzel Bey'e her şeyi olumlu yanıyla anlatır, işçilerin ihtiyaç, dert ve sıkıntılarını bir türlü söylemeye cesaret edemezdi. İşçilerin çoğu gibi Kevakip de altı aydır emeğinin karşılığı olan parayı alamamış, istemesini de bilmez ne yapsın, derdine tercüman olması için her seferinde hatırı geçtiğinden ikına sıkıla da olsa İlbeyi'ne söyler, altı aylık alacağını nasıl tahsil edeceği konusunda kendisine akıl vermesini isterdi. İyi adamdı İlbeyi, elinden hiçbir şey gelmediği zaman Kevakip'le lokmalarını paylaşır, bir ihtiyacın var mı diye sormadan cebine gönlünden kopanı sıkıştırırdı.

“Biz ırgat değil rençberiz.” diye karşılık verdi İlbeyi Kevakip'in sözüne. Belli ki ırgat kelimesiyle pamuk işçilerinin çalışma koşullarını anlatmak istiyordu. Rençberlik sanki daha başka bir şeymiş gibi. Yaptıkları işin zorluğuna delil olsun diye bununla da yetinmeyip Yaşar Kemal'in “Bakın şu sarı sıcak, bir çökmüş ki insanın kemiklerini kavuruyor, eritiyor.” sözünü de bu değerlendirmesine kefil gösterdi.

“Yok,” dedi Kevakip ellerini çaresiz iki yana uzatarak “toprak ağalarının insafına kaldıksa sonumuz perişanlıktır. “Bir tek umudumuz var!” İlbeyi, Kevakip'in umutlandığı şeyden çok meraklanıp heyecanlanmıştı. Toprak reformundan devlet garantisine kadar bir sürü şey geçti aklından.

Kevakip arkadaşı İlbeyi'nin ziyadesiyle meraklandığını görünce dayana-

mayıp direk konuya girdi: “Sen ‘Yol oğlu Hâdi’yi işitmedin mi hiç?”

“Duydum duymasına da” dedi İlbeyi, bir müddet kuracağı cümleden emin olmak istercesine susarak, “onun burada ne işi var?” diye cevap verdi.

Kevakip bu kez, öğrendiği Türkçeyi tane tane ve özenle kullanarak:

“Yol oğlu Hâdi bilmez misin hep geçerken uğrar. Eğri cetvelleri doğrultur. Molla Kasım neslinden geldiği söylenir. Hafızasında hakikatin süzgecinden geçmiş yüzlerce hadis barındırır. O bir şehre geldiği zaman teraziye yamuk tutanlar sıvışacak delik ararlar, sahteyi doğruyla karıştıranlar yer yarılrsa da içine girsek derler. Onun geleceğini haber alan sahtekârlar korkudan ortada gözükmek için bulutlu havada yağmur duasına çıkarlar. O, “Erenler” değil ‘gelenler’ zümresine dâhildir.”

“Haydi hayırlısı!” dedi İlbeyi ve oturduğu yerden kalkmak için çatalmış parmaklarıyla yere abanıp güç alarak doğruldu. Yeniden pamuk tarlasında beyazlar içerisinde yok oldu. Ustabaşı Melikşah, Kevakip'in işi yavaştan aldığını görünce varlığını göstermek istercesine ona doğru yürüdü. Zaten Kevakip de böyle bir fırsat kolluyordu. Melikşah bir şey söylemeye davranmadan Kevakip ileri atıldı: “Ustam bu yedinci ay olacak. Bu karın doymak, bu beden ev bark ister. Toprak mülk sahibine emeğinin karşılığını veriyor, lakin mülk sahibi çalıştırdığı emek sahiplerine karşılığını vermiyor. Bu nasıl bir iştir? Sadece güneş altında yanmıyoruz, aynı zamanda parasızlıktan ve açlıktan kavruluyoruz. Beyimize söyleyin bizim hâlimize bir çare bulsun.”

Ustabaşı, Kevakip'in söylediklerini duymazlıktan geldi. Mimikleriyle “Şimdi sırası mı bunun!” der gibi yadırgadığını belli etti. Bir iki adım attıktan sonra geriye dönüp kırk derece sıcakta elleriyle pamuk toplamaya çalışan kavruk yüzlü bir ihtiyara seslenerek yanına çağırdı. “Baba Hikmet! Buraya gel az!” Baba Hikmet diye seslendiği adam başında mor poşusuyla çıkıp geldi. Yüzündeki mütevekkil eda ilk bakışta fark ediliyordu. Ustabaşı, ihtiyar Baba Hikmet'i Kevakip'in yanına kadar yaklaştırdı. Kevakip'e sitem ederek: “Bu adam deden yaşında, tam on iki saattir pamuk tarlasında çalışıyor. Hiç ofladığına şahit olan yok. Sen daha 18'inde, durmadan şikâyet edip maraza çıkarıyorsun. Böyle delikanlılık olmaz. Böyle devam edersen geldiğin yere Afganistan'a geri gidersin. Orada kendir eker kendir toplarsın. Yani kendin eker kendin toplarsın. Tabii dağa taşta saçılmış şarapnel parçalarından sıra kalırsa.”

Baba Hikmet, güneşin alazından yüzünü korumak için doladığı poşusunu omuzlarına salarak ustabaşını sessizce dinledi. Kendisine edilen iltifatlardan hiç hoşnut olmadığı yüzünden anlaşılıyordu. “Hele çökün kardaşlar!” dedi, eliyle otların üstlerini kapladığı taşları işaret ederek. İleride, eğilme pozisyonunda işine dalmış rençberlere de el etti. Onlar da ne olduğunu anlamadan gelip sıra sıra, otlardan yeşile boyanmış gibi duran taşların üzerine oturdular. Birkaç dakika bekleyelim dedi Baba Hikmet, neredeyse gelir, diye ekledi. Birbirine baktı herkes. Kimdi gelecek olan? Nereden gelecekti? Bakışlardaki soru işaretini muhatap almadı Baba Hikmet. Kevakip büyülenmiş gibi ihtiyar adamı izliyordu. İlbeyi bağrını inadına güneşe açmış sanki

Adana sıcaklığının tadını çıkarıyordu. Alnı, kızarmış et kıvamındaydı. İhtiyarın ne yapmak istediğine bir anlam veremediği için ilgilenmeyi tercih etti. Az sonra, tarla sahibi Erzel Bey'in lüks siyah cipiyle tarlanın bir ucundaki toprak yolda görünmesiyle taşlık mevkiye gelmesi bir oldu. "Hımmm!" dedi Kevakip meseleyi anlamış gibi "Bu ihtiyarın neredeyse gelir dediği bizim patronmuş meğer." Erzel Bey arabadan indi, selam vermeksizin ihtiyarın etrafında çömelmiş işçilere anlamlı anlamlı baktı. Erzel Bey'i gören rençberler ok gibi yerlerinden kalkıp doğruldular. Baba Hikmet, hiç istifini bozmamış öylece çömeldiği yerde duruyordu. Erzel Bey çıkıştı: "Bu ne laubalilik, bu saatte sizin tarlada işinizin başında olmanız gerekmiyor mu? Baba Hikmet'e dönerek: "Hey ihtiyar! Kendine yetmeyecek aklını bu zavallı insanlara mı vermeye çalışıyorsun?" Hiçbir şey söylemedi Baba Hikmet.

Tedirgin edici sessizlik neredeyse tüm tarlaya yayılmış herkes elindeki işi bırakmış, öylece kalakalmıştı. İhtiyar hiç istifini bozmadan sağını solunu işaret etti: "Hele oturun kardaşlar!" Erzel Bey hariç herkes oturdu. "Sen de otur Erzel kardaşım." dedi ihtiyar. Bunu öyle söyledi ki Erzel Bey olanca kibrine rağmen ihtiyarın bu seslenişine kayıtsız kalamadı. Sanki ses ve söz tükenmiş sessizlik hâkimiyeti ele geçirmişti. Bir müddet öylece kalakaldılar. Baba Hikmet sözün ucunu bulduğuna kani olduktan sonra başladı konuşmaya: "Buradaki ikinci haftam. Ustabaşı Melikşah dışında beni gören, benimle konuşan da yoktur burada sanırım. Çünkü ben burayı arayıp bulmadım, burası beni buldu. Yol, ayaklarımın altında derlendi toplandı beni buraya yönlendirdi. Bu kavurucu sıcaklığın

altındaki pamuk tarlasına. Herkes pamuk toplarken ben tarlanın zararlı böceklerini, güvelerini, toprak kurtlarını topladım. Bunun yanı sıra gözle görülmeyen ama hayatın tam orta yerine oturmuş parazitleri, doymazlık, aymazlık, merhametsizlik, haksızlık ve adaletsizlikleri ayrıık otu bilip temizlemeye çalıştım. Gördüm ki pamuk tarlasına en çok zarar veren, beyazı karaya dönüştüren şey, görünmez olan zararlılar sürüsü imiş. Tam sözün burasında Erzel Bey'in gözlerinin içine bakarak: "Cenab-ı Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştu: *'İşçinin emeğinin karşılığını alınun teri kurumadan veriniz.'* Burada, kırk dereceyi aşkın güneş altında çalışan rençber kardaşlarımızın alınının teri yedi aydır kururken hiç çalışmayıp onların etrafında turlayan kişilerin alınlarının terlediği bu zamana kadar hiç görülmüş bir şey değildir. Yıllardır hakikatle insan arasında tıkanan yolları açmak için uğraşıyorum, şunu gördüm; tarla ona emek verene hasadını cömertçe geciktirmeden veriyor. Ama o mahsulü onlarca insanı çalıştırarak toplayan toprak sahipleri çalıştırdıkları emek sahiplerine nedense vermeye yanaşmıyorlar."

Erzel Bey, bakışlarını kaçırarak nokta arıyor bulamıyordu. Ustabaşı Melikşah oturduğu yere çivilenip kalmıştı. İlbeyi, sesi çok uzaktan gelen bu adamı bir yerlerden gözü ısıyor da çıkaramıyormuş gibi merak içindeydi. Kevakip, çözülmüş bir düğümün rahatlığını yaşıyordu. Kaldırılmış bir enkaz, iyileşmiş bir hasta, cevaplandırılmış bir soru, aşılmış bir dağ yorgunluğundan sahile çıkmıştı. Erzel Bey ilk kez ihtiyar bir adamın karşısında bu denli kendini güçsüz, yoksul ve değersiz hissetmişti. İhtiyar, görevini yerine getirmenin huzuru ile yerinden bir çırpıda kal-

kıp pamuk tarlalarını yara yara yürümeye adım atmıştı ki son anda bir şey aklına gelmiş gibi durup geriye döndü "Kardaşlarım," dedi "yol oğlu yolunda gerek, tarlanızı temiz tutun. Bir de söylediğim bu hadis-i şerifi sakın ola kapı üstüne, duvara ya da iş yeri girişine tablo yapıp asmayın. İlle de bir yerlere asmanız gerekirse gönül duvarınıza, zihin tahtanıza asabilirsiniz."

İhtiyar, beyaz bayrakların şöleninde yürüyormuş edasıyla giderken bakışlar arasında bir çiğ tanesi gibi kaldı. Erzel Bey dâhil herkes şaşkınlıkla ihtiyarın gidişini izlediler. İlbeyi vereceği cevabı biliyormuş da bunu teyit etmesini istiyormuş gibi Kevakip'e sordu: "Kim bu ihtiyar?" Kevakip sükûtun mesajını bozmamak istercesine kısa konuştu: "O."

NEDEN PEYGAMBERE İHTİYAÇ DUYARIZ?

mustafa ünverdi

Evet, peygamber zenginlik, Şan, Şöhret ve makam vadetmez. Ama huzur ve sükûnet vadeder. İnsana en büyük serveti, gönül rahatlığını ve huzuru vadeder. ”

İslam'da peygamber neyi ifade eder?

Peygamber, Allah'ın elçisidir. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerden nebi ve resul şeklinde söz edilir. Nübüvvet, Hz. Âdem ile başlamış ve Hz. Muhammed ile son bulmuştur. Hz. Muhammed bir insan olarak vefat etmiştir. Peygamberliğinin hükümü ise Kur'an ve sünnetin ilkeleriyle kıyamete kadar devam edecektir. Çünkü Allah hiçbir toplumu vahiy bilgisinden mahrum bırakmamıştır.

Peygamberler, Allah'tan aldığı bilgileri ve buyrukları insanlara iletirler. Aynı zamanda vahyi kendi hayatlarında yaşamak suretiyle insanlığa örnek olurlar. İman, salih amel ve güzel ahlak sahibi insanlara bu dünyada huzuru, ahirette ebedî cenneti müjdelerler. Kötülük ehli olanları da ahiret azabıyla uyarırlar. Allah, insan, âlem, ruh, ölüm ve sonrası hakkında nihai bilgiler peygamber sayesinde öğrenilir. Peygambere iman eden bir insan, hayatı geçici arzularından ibaret görmez. Aklına ve vicdanına imanın gölgesi düşmüş olan ancak hayır ehli olur. Nebevi rahmet ile kalbini yumuşatır, merhamet insanı olur. Âciz olduğunun farkındadır, sadece en yüce kudrete kul olur.

Peygambere iman etmeden yalnızca Allah'a inanmak neden yeterli değildir?

Peygambere imanın olmadığı bir Allah inancı yalnızca felsefi ve düşünsel bir kabul niteliğindedir. İnsan nereden geldiğini ve bu âlemin nasıl oluştuğunu düşünerek bir yaratıcı

fikrine ulaşabilir. Ama bu yaratıcının nasıl bir varlık olduğunu bilemez. Onunla bir bağ kuramaz. İnsan ve tabiatla ilişkisi olmayan ve tam olarak bilinmeyen bir tanrı inancının anlamı olabilir mi? Allah'ın insanlarla iletişimi ilk olarak peygamberler aracılığıyla gerçekleşmiştir. Çünkü peygamber, Allah'tan vahiy alır. Vahiy, hem Allah hakkındaki konuşmayı mümkün kılar hem de Allah'ın muradının yeryüzünde bilinmesini sağlar. Peygamberi inkâr etmek, Tanrı'yı yalnızca zihnî bir varlık düzeyine indirgemektir. Nasıl olduğunu ve bizden ne istediğini bilmediğimiz bir varlık. Bu bilinmezlik, insan aklını çok farklı yorumlara götürür. Tarih boyunca onlarca farklı Tanrı tasavvurunun ortaya çıkmasının nedenini bu noktada aramak mümkündür. Allah hem isim ve sıfatlarını hem de insandan ne istediğini peygamberler aracılığıyla insanlara öğretmiştir. Peygamberin rehberliğini reddetmek, Allah ile bağı koparmak ve sadece aklın inşa ettiği bir düşünce sisteminde yaşamaktır.

Bunun dışında, peygamberin reddedildiği bir inanç sisteminde, Tanrı'nın varlığının insan hayatına yansımaları varla yok arasındadır. Zira akıl ve vicdanla kısıtlanmış bir inanç hayata yön vermekten uzaktır. Tanrı'nın sadece akli bir ilke/kavram düzeyinde olması, onun dış dünyada gerçekliği olmadığı anlamına gelir. Böyle bir Tanrı ise noksanıdır. Hâlbuki eksiklik veya kusur Allah'a nispet edilemez. Allah hem zihinde hem de gerçekte var olandır.

Yaşadığımız çağda akıl ve bilim bu kadar ilerlemişken neden bir peygambere ihtiyaç duyarız?

İnsanın her dönemde üç nedenle peygamberin bilgisine ve rehberliğine ihtiyaç duyduğu kanaatindeyim: 1. Allah, ruh ve ölüm sonrası gibi gaybî ve metafizik konularda bilgi sahibi olmak. 2. "İnsan kimdir, nereden gelmiştir, varlık âlemindeki yeri nedir, nereye gidecektir?" gibi varoluşsal soruların cevabını öğrenmek. 3. Ahlaklı bir birey ve toplum inşası.

Tarih boyunca insan aklı bu konularda fikirler üretmişse de kesin bilgiye ulaşması mümkün değildir. Nitekim varlık, Tanrı, ahlak, ilk neden, ruh, ölüm sonrası vb. konularda pek çok farklı felsefi görüş olması bunun göstergesidir. Peygamber, insanların ihtilaf ettiği konularda vahye dayalı bilgiler verir. Hayatın ve insanın anlamını, iyi ve kötüyü bildirir. Ahlakı teşvik eder ve yeryüzünde hak ve adaletin, iyilik ve hayrın yayılması için mücadele eder.

Akıl ve bilim insanın bu ihtiyaçlarını karşılayamaz mı?

Akıl, her ne kadar iyi ve kötüyü bilebilecek durumda ise de herkesin akıl düzeyi veya sosyokültürel yapısı aynı değildir. Bazen bir topluma göre iyi olan, başkasına göre kötü olabilir. Ayrıca akıl her şeyi idrak edecek düzeyde değildir. Mesela alkol ve kumar kimi insanlara iyi görünebilir. Ama peygamber bunların genelgeçer zararlarına işaret ederek insanları bunlardan men eder.

Böylece bazı akılların iyi gördüğü şeylerin peygamber, Allah'tan aldığı vahiyle yasak olduğunu bildirir. Bu noktada peygamber, aklın eksiklik veya yanlıgularından korunmak için gereklidir.

Diğer taraftan akıl ve bilim insanlığın teknoloji ve sanayide gelişimini sağlayabilir. Ancak bilim insanın anlam arayışı ve niçin sorusuyla ilgilenmez. Onda adalet, merhamet ve yardımseverlik gibi duygular olmaz. Nitekim vahiyden soyutlanmış akıl ve maddeyi yegâne hakikat kabul eden pozitivist bilimin egemenliğinde insanoglu geçen yüzyılda iki dünya savaşına ve milyonlarca masumun ölümüne şahitlik etti. Dünyanın bir yanında obeziteyle mücadeleye milyarlarca lira ayrılmışken diğer yanında açlıktan ölen insanlar gördü. Toprakları sömürgeleştirilen ve kendi toprağında köleleştirilen toplumlar gördü. Tüm bu hazin tablo, insanların peygamberin davetine kulağını tıkadığı ve yüzünü tamamen maddeye çevirdiği dönemin özeti niteliğindedir. Bu, "bana akıl ve bilim yeter" diyen insanın ürünüdür. Hâlbuki bilim, Allah'ın yarattığı kanunları keşfetmek ve bunlar arasındaki bağı kurmakla din ise insana varlık nedenini öğretmek ve onun hayatına bir ideal kazandırmakla sorumludur. Aklın ve bilimin egemenliğinde son iki asırda görülen ahlak krizinin, insanların insanlığı hayra davet eden elçilerin davetinden uzaklaştığı bir döneme denk gelmiş olması tesadüf değildir. Bu dönemin belirgin karakteri dünyevileşmedir. Tüketim kültürü şeklinde ete kemiğe bürünen dünyevileşme, Müslümanların da karşı karşıya olduğu bir ahlak sorunu niteliğindedir. Dünyevileşme insanda dinî duyguları söndürmek-

te ve insanı maddenin büyüleyici etkisi altına almaktadır. Bu noktada bir öz eleştiri yapacak olursak Batı Muhammedî mesajla tanışmaya ne kadar muhtaç ise Müslümanlar da bu mesajın ruhuna uygun yaşamaya o kadar muhtaçtır. Bununla birlikte Müslümanların dinî değerlerine bağlılıktan kaynaklı şefkat ve merhamet duyguları onları bu dönemde de mazlum ve mağdurların yegâne sığınağı kılmıştır. Hâlen yaşamakta olduğumuz göçmen sorununda ülkemizin hamiyetperver duruşu ile Batı'nın dışlamacı politikası buna dair en canlı örneklerdendir. Öte yandan bilim ve teknoloji çağında mal ve mülk çoğalırken vicdan ve adaletin teminatı olan nebevi esintiden uzaklaşmanın bedeli olarak huzur ve mutluluk azalıyor. Buna engel olmak için gönül dünyamızı yeniden imar etmeye ihtiyacımız var. Bu ise güzel ahlakı tamamlamak için gönderilen Hz. Muhammed'in ahlakından dem almadan mümkün görünmemektedir.

Peygamberin insana yararı nedir?

Şu ölümlü dünyanın anlamını sorgulayan herkes felsefeye ve dinî eserlere başvurur. Filozoflar kendi düşünce sistemlerine uygun olarak hayata bir anlam yüklerler. Nitekim tarih en iyimser, akılcı, maddeci düşünürden en kötümser, şüpheli veya ruhçu görüşe kadar farklı düşünürler görmüştür. Peki, bunların hangisi insanlığa doğru bir rota çizecektir? Kanaatimizce her bir düşünür hakikatin bir yanından tutmuştur. Ancak varoluşumuzun anlamını ve varlık âlemindeki yerimizi bütüncül bir şekilde öğretmek peygamberlere nasip olmuştur. İnsan, yaratıcısını bilememekten kaynaklı cehalet karanlığını Allah'ın elçileri sayesinde

de aştı. Onlar hem insanları türlü sapkınlıklardan kurtardılar hem de manevi yaralara şifa oldular. Örnek ahlaklarıyla ideal toplumlar kurdular. Ölmek üzere olan vicdanın yeniden dirilişine vesile oldular. Bu yönüyle nübüvvet ilahi bir lütuf ve rahmettir.

Evet, peygamber zenginlik, şan, şöhrat ve makam vadetmez. Ama huzur ve sükunet vadeder. İnsana en büyük serveti, gönül rahatlığını ve huzuru vadeder. İnsanın ruhunu daraltan tüm sıkıntılar Muhammedî bir ahlak ve Allah'a teslimiyetle şifa bulur. Tüm kederler Allah'a dayanmakla aşılabilir. Ne salt akıl ne de pozitivist bilim insana bu huzuru verebilir...

- 1 Ömür dediğin...**
Sarı yaprağın hafif hafif düşüşü gibi bir zaman dilimi. Bir bakarsın toprak oluvermiş. Yaprığın yeşilken kıymetini bilmek lazım.
- 2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...**
Hakikat, teslimiyet, samimiyet.
- 3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?**
Sarı gülün kokusu...
- 4 Yazar olmasaydınız ne olmak isterdiniz?**
Arama kurtarmacı olmak isterdim.
- 5 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?**
Çünkü edepli, ahlaklı, adaletsizliğe karşı savaşan bir adam. Benim için en güzel kahraman.
- 6 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen...**
Babam...
- 7 Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız...**
Bir gün Rabbimden başka kimsem kalma-yacağını fark ettiğim ân.

NAJLA TAMMY KEPLER

- 8 Mevsimlerden hangisi?**
Baharlar.
- 9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?**
Hz. İsa'nın gelişi.
- 10 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru...**
Hristiyan aileme hidayet nasip olacak mı?
- 11 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?**
Yürüyüşe çıkıp Rabbimin bana nasip ettiği muhteşem tabiatın güzelliğini seyrederek şükretmek.
- 12 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?**
Geçmişim.
- 13 Rol modelim dediğiniz kişi?**
Peygamberim (s.a.s.).
- 14 En sevmediğiniz özelliğiniz?**
Sabırsızlık.
- 15 Geçerken gördükleriniz?**
Seçtiğimiz kelimeler, kendi dünyamızı ya da başkalarının dünyasını ya inşa eder ya da yerle bir eder.
- 16 Ruhunuz nereli?**
Cenneti hatırlattığı için ruhum sanki kırsallı.
- 17 Bir notunuz var mı?**
Sevdiğiniz kişiyle sabahın karanlığında kalkın ve namaz kılın, sizi sizden daha çok seven için. Sevginiz aydın ve ebedî olsun.

AYAKÜSTÜ SORULAR?

KURGUYU ARALAMAK: LÜTFEN BENİ ÖLDÜRME

İSMAİL İRMACIK

Her bulma aramayla başlar. Bulmak için aramak gerek. Arayışlarımızsa zamanla bulmacaya ve bilmeceye dönüşür. Böylece bulmaca çeşitlerini üretiriz. Kurmak için ise kurguya ihtiyaç duyarız. Haykırıışlarımızda hep kurmacaya yaslanırız. Ritmi kurgulayarak müziğe, çizgiyi kurgulayarak resme, harfi kurgulayarak da edebiyat kurmacasına geçeriz. Kurmacanın diğer adı ise arayıştır.

Marc Forster'ın yönettiği *Lütfen Beni Öldürme* filmi, Harold karakterinin yaşam ve ölüm hikâyesiyle ilgilidir. Bir ses Harold'a sürekli yaptığı eylemleri anlatmaktadır. Seyirci bu sesin bir kitaptan geldiğinin farkındadır. Harold, yıllarca bu sesi duymuştur ancak hiç rahatsız olmamıştır. Ancak bu ses öleceğinden söz edince öfkelenir ve sesin kaynağını aramaya başlar. Bu bir iç ses midir? Yoksa kendi beyninde dönen cümleler mi?

Harold önce bir doktora gider. Her şey normaldir. Daha sonra bir psikoloğa gider buradan da netice almaz. Bir süre sonra kendisinin bir hikâye içinde olduğunu düşünmeye başlar. Sanki o bir kurmacanın kahramanıdır. Yazar Karen'ın kadraja girmesiyle seyirci, Harold'dan önce onunla tanışmış olur. Karen, trajedi roman yazarıdır. Bütün eserlerinde kahramanları ölür çünkü felsefesine göre insan zaten ölümlü bir varlıktır. Harold, kendisinin bir

kurmacanın içinde olup olmadığını öğrenmek için bir edebiyat profesörüne gider. Kendisini kimin yazdığını öğrenmeye çalışır. Yazının icadıyla başlayan kurmacada kendisini bulmak samanlıkta iğne aramak gibidir. Mitler, efsaneler, masallar, destanlar, hikâyeler, şiirler, bilim kurgular ve romanlar... Hepsi bir muamma. Bu filme birçok açıdan bakılabileceği gibi biz; yazar, kurgu ve kurmaca kavramlarını irdelemeyi düşünüyoruz. Değil midir ki herkes bir hikâyenin içindedir. Bu dünyada herkesin hikâyesi ölümle bitecektir. Harold da hikâyede kalmak için yazarını aramaktadır.

Kurgu, mevcut "bir şeyi" ya da bir olguyu değişikliğe uğratarak yeneden anlatıya dâhil etmektir. Bu "bir şey" yaşamın bir parçası olabileceği gibi nesne ya da kavram da olabilir. Ya da bu "şeyi" başka bir "şey"le ilişkilendirmek de olabilir. Gözlemlenmiş veya yaşanmış olaylar tercihe göre tekrar anlatıya dâhil edilir. Filmde, romanın birçok bölümü bitmiş sadece Harold'ın nasıl öleceği kısmı kalmıştır. Kurgu da zaten daha çok metni bitmemiş olaylar için kullanılır.

Kurgu, filmde Harold'ın yazarla ilk karşılaştığı sahnede verilir. Harold, yazara metni bitirip bitirmediğini sorar. O da metnin henüz müsvedde hâlinde olduğunu, daktilo edilmediğini ve metne nokta

koymadığını ifade eder. Harold'la tanışmadan önce yazar, onun nasıl öleceğini kurgulamak için yüksek binalara çıkmış, köprü üstünde beklemiş, yağmurda ıslanmış, hastane acil servisi ve morg gibi yerlerde gözlem yapmış ama henüz kararını verememiştir. Kurgu, bir arzuyu, isteği ya da yaşanmış olanı kafada belli bir düzene sokarak yeneden inşa etmektir. Bu yüzden ilk gözlemden son hâline kadar sürekli değişikliğe uğrar. Yazar onun ölüm kurmacasını en nihayetinde bir elmanın manavdan yola yuvarlanmasıyla olgunluğa kavuşturur. Bu, yazarın tasarladığı bir kurgu değildir, ona ilham kaynağı olmuştur.

Kurgularda anlamsız betimlemeler, nesnelere veya olaylar anlatıyı zedeleyecektir. Filmde de bisikletli çocuğun ve otobüs şoförü kadının ansızın kadraja girmesi ilk bakışta anlamsızdır. Buradaki kurgular boşlukta kalmış gibi görünür. Ta ki bisikletli çocuğun yola atlama-sı, Harold'ın onu kurtarmak için otobüsün önüne atlaması ve otobüsün Harold'a çarpmasıyla sahnenin anlamlı hâle gelmesine kadar. Böylece kurgu, manavdaki elmanın yuvarlanmasına, bisikletli çocuğun yola düşmesine ve Harold'ın onu otobüsten kurtarmak için yola atlamasına dönüşmüştür. Harold, kolundaki saat sayesinde ölmemiştir. Bu filmde saat ve kurabiye nesnelere kurguda önemli bir yere sahiptir. Çünkü kurgu aynı zaman-

da saatin zembereğini kurmakla da ilgilidir. Durmuş köstekli saatlere ayrıca “kurgusu bitmiş” denir. Filmde de Harold’ın saati aniden durur ve yanındaki adama sorarak saatini yeniden kurar. Bu beklenmedik bir durumdur. Aristo bu durumu “peripeteia” olarak tanımlar. Bu, kahramanın hiç beklenmedik olaylarla alın yazısının değişmesi anlamına gelir. Biz buna “bahtı değişmek” deriz. Bu durum onun hikâyesinin değişmesinin göstergesi olacaktır. Zira saat onu ölümden kurtarmıştır. Kurgu, gerçekliğin içinden çıkarak farklı bir gerçeklik oluşturma işidir. Ve bu, filmde yaşamın içinde gerçekmiş gibi karakterize edilmiştir. Bu aslında “temsili gerçeklik” oluşturmaktır. Bunu da yazarla Harold’ın karşılaştığı ilk sahnede görürüz. O da gerçek bir insan gibi ölümsüzlüğü arzulamaktadır.

Kurgu, “bir şeyi” değişime uğratmaksa, buğdayı una çevirerek suyla hamur hâline getirmek de bir kurgu işidir. Buğdaydan uzaklaşarak yeni bir yapı/anlam oluşması kurgu sayesinde olmuştur. Bunu kurabiyeeye dönüştürmek ise kurmacanın son şeklidir. Filmde kurabiye çok geniş bir yelpazede tutulmuştur. Pastacı kız Ana karakteri dünyayı daha güzel hâle getirmek için hukuk fakültesinde okumaya karar vermiştir. Ancak fakültede yapmış olduğu kurabiyeler çok beğenilir. O da kurabiye yiyen insanların mutluluğunu gördükçe hukuk fakültesini bırakır ve pastane açar. Ona göre mutluluk esas amaçsa bu kurabiyeyle de mümkündür ve daha iyi bir dünya bununla da gerçekleşebilir. Zaten bütün kurguların amacı daha iyi bir dünya kurmaktır. Filmde daha iyi bir dünya için hukuk yerine kurabiye

Film Künyesi:

2006/ 1s 45dk / Komedi, Fantastik, Romantik

Orijinal Adı: Stranger Than Fiction

Yönetmen & Senaryo:

Marc Forster

Oyuncular: Will Ferrell, Emma Thompson, Maggie Gyllenhaal

Ülke: ABD

denklemini kurulmuştur. Harold’ın kurabiyeyi ilk yediği sahne de onun değişiminin ikinci sahnesidir. İnsanın hevesleri, istekleri ve hayalleri olmalı ki kurgu oluşturulsun, yoksa kurgu biter. Belki bu yüzden filmde profesör ona, “Bir hayalin var mı? Büyük düşlerin var mı? Örneğin bowling kralı olmak?” gibi sorular yöneltir. Zira kurgunun bir ideale ulaşmak diye bir derdi vardır. Kaldı ki profesör bir “nartolog”dur. Nartoloji bir anlam bilimidir.

Bir ressam boş bir tuvale, üzerine boyalardan kompozisyon oluşturarak mana kazandırır. Boyalar ağaçlara, evlere, nehir ve gökyüzüne dönüşür. Kurguya değer katmak için sanatçı çizdiklerini “estetize” ederek güzelleştirmeye çalışır. Bu tabloya bakan gözlerin etkilenmesini ister çünkü etki varsa kurgu başarılıdır. Aristo bunu “katarsis”

olarak tanımlar ve bu, duygu değişimlerini anlatan retorik bir ifadedir. Kurgu etki yaparsa katarsis oluşur. Filmde profesör de yazarın müsveddesini okuduğunda mühiş diye tanımlar. Hatta Harold’a ölmeyi kabul etmesini söyler.

Müzik de bir kurgu işidir. Mevcut bir sesi veya tınıyı hâlden hâle sokarak nağme üretmek bir kurgu işidir. Bu sese/kurguya enstrümanla eşlik edilerek güzelleştirme yapılır. Bunlar dinleyicide etki yaratma çabasıdır. Filmde de Harold, gitar çalarak Ana’yı etkilemeyi başarmış, kendisi de Ana’nın kurabiyelerinden etkilenmiştir. Böylece kurgular ikisinin hayatını değiştirmiş, kurmaca yeni bir sevginin doğmasına sebep olmuştur. Aslında insan, bu durumla da aldatmacaya veya paradoksa düştüğünün daha sonra farkına varacaktır.

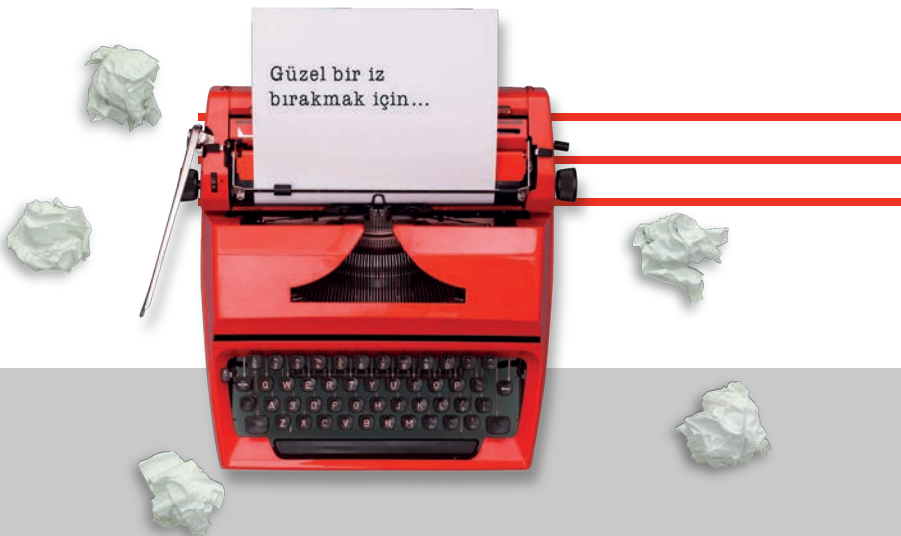
Kıymetini bilenler dalında salınışını daha çok severler. Kimisi bir kitabın sayfaları arasında o ˆnla birlikte kurutur. Kimisi için onu görmek memleketinin dağlarını görmeye denktir. Kimisi nazenliği anlatırken kimisi de gücün onun o kırılğan tabiatına nasıl gizlendiğini aıkladırken zikreder onu. Bilmem tahmin edebildiniz mi? Evet bu yazıda yeryüzünün süslerinden, çiçeklerden bahsedeceğiz. Gözünüzün önüne en sevdiğiniz çiçeği getirin ve başlayalım.

iek kelimesi Eski Türkçede karşımıza ‘‘eek’’ olarak çıkıyor. Ki bunların Uygurca metinler olduğunu ve 1000 yılından daha da öncelere dayandığını belirtelim. Yine Kaşgarlı'nın *Divˆn-ı Lgˆti't-Türk*'nde (1073) iek hastalığını anlatmada da kullanıldığını görüyoruz. Kelime Moğolcada ‘‘eeg’’ şeklinde karşımıza çıkıyor. Türkçeden alıntı olduğunu belirtelim. n seste ‘‘’’ etkisiyle sesli incilmesi yaşanmış ve günümüzdeki kullanımını kazanmış.

Söz bu yeryüzü sslerine gelmişken kimi iek isimlerine de yakından bakalım. Mesela adına devirler açılan, kimi mitolojik anlatılara konu olan laleye ne dersiniz? Lale, Ferhat'ın gözünden düşen yaş mıdır ya da Fars diyarında, yaprak üstündeki çiğ tanesine düşen yıldırımın neticesinde mi zuhur etmiştir? Bunun cevabını ehline havale ederek susalım ama kelime kökenine bakmaktan da geri durmayalım. Kelime Orta Farsça ‘‘alalag’’dan türeme. Kırmızı şey, anemon demek. Kk ise ‘‘lal’’ ile aynı, yani kırmızıyla. Türkçede gelincik anlamında kullanılmış. Mesela Erzurumlu Kadı Mustafa Darir'in *Kıssa-i Yusuf*'unda (1377'den önce), ‘‘Ağzı beste sözi şekker yüzi gl / Lˆle sünbül nergis ola ana kul’’ şeklinde geçen kelime gelincik anlamındadır. Kelimenin bugünkü manasıyla kullanılmasıysa XVII. yüzyıl sonrasına rastlıyor.

Ahmet Vefik, *Lehçe-i Osmanı*'sinde (1876) Japonya'dan gelme maruf pembe bir çiçektir, diyor ‘‘ortansiya’’ için. Ortansiya tanıdık gelmeli. Ortancadan bahsediyoruz evet. Ana vatani Japonya olan bu çiçeğin Japon anlatılarında özel bir yeri var. Kelimenin kökeni Fransızca ‘‘hortensia’’. Bir ss çiçeği anlamına geliyor. Ama ilk kullanımı Teodor Commerson nam Fransız bir botanikiden sebeptir. Bu Fransızca sözcük, hortensia, Commerson'un arkadaşı olan Hortense Lepaute adından türemedir. Ortanca, Japonya'dan yola çıktığında bu isimlerle karşılanacağını biliyor muydu acaba?

Kutadgu Bilig'de şöyle bir söz var: ‘‘Yaşarmış eekler kurır terk.’’ Yani yeşermiş çiçekler çabucak kurur. Bu dize fˆnilikten zge bir şey demiyor zannımca. Ss, kokusu, nazenliği şurada dursun da bu güzel varlıklar bize ne diyorlar acaba? Kendisine sarı bir çiçeği yoldaş edinen Yunus, o küçük ve nazenin varlıkla doğmakla kabullendiğimiz o hakikati mi dillendirmişti mesela? Ya da onu dalından koparıp koparmamak önümüzde cüssesi küçük kendisi epey büyük bir imtihan olarak mı durmakta? Kim bilir, yola revan kul bilir. Vesselam.

SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

SOSYAL MEDYA VE İLETİŞİM PSİKOLOJİSİ
Kişilik, Kutuplaşma ve Algoritma
Diyanet İşleri Başkanlığı

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: BÜŞRA GÜCÜKTURALI

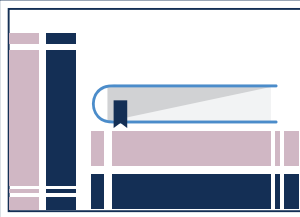
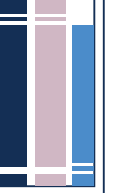

Oysa hayat kusurlarla ve eksiklerle de hayattır.

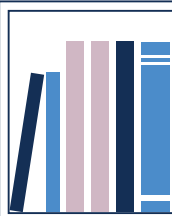
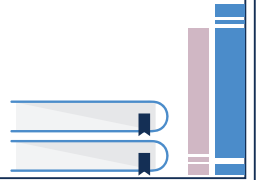
Tuşlara, klavyeye dokunarak yazmak kolaydır ama incinen onlarca kalbi onarmak, provoke olmuş bir toplumu durdurmak zordur.

Gerçeğe ulaşmak için filtre baloncuklarımızdan, kendi kurduğumuz "benzerlik dünyası"ndan çıkmayı başarabilmeliyiz.

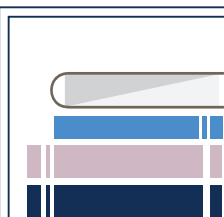
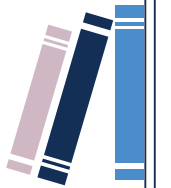
Dünyevi, yani kısa süreli şöhrete karşı bizi güçlü tutan kabiliyetlere ve değerlere tutunmalıyız.

Herkesin yaptığı paylaşımın kendine ait olduğunu ve her bireyin yaşam biçiminin kendine özgü olduğunu unutmamalıyız.

Ne var ki sosyal medyada, telefonda oyalanmak kaygılarınızı azaltmıyor ve mutluluğunuzu artırmıyor.

Kaç tane bilgisayar oyunu çocuklara "ip yarışındaki" üst üste düşme eğlencesini sunabilir?

Hayat sanal dünyada kaybolacak kadar uzun değil.

